

М.П. Пантюк, Л.Г.Стахів

ПЕДАГОГІКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**методичні рекомендації
до проведення семінарських занять
та організації самостійної роботи студентів**

Дрогобич

2019

УДК

ББК

С 78

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(протокол № від 2019)

Рецензенти:

Невмержицька Олена Василівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Коссак Григорій Михайлович - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології та хімії Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Відповідальний за випуск: Надім'янова Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Пантюк М. Педагогіка початкової освіти: методичні рекомендації до проведення семінарських занять та організації самостійної роботи студентів / М.Пантюк, Л.Стахів. – Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2019. – с.

У методичних рекомендаціях висвітлено мету, завдання навчальної дисципліни, подано таксономію цілей крізь призму тем дисципліни «Педагогіка початкової освіти», пов'язаних із такими питаннями, як педагогіка початкової освіти як наука, місце початкової освіти в системі освіти України, основні категорії дидактики, зміст освіти у сучасній початковій школі відповідно до Концепції Нової української школи, форми та методи організації навчання у сучасній початковій школі, зміст процесу виховання; інститути, методи і чинники та цінності сучасного українського виховання відповідно до Концепції НУШ, методична робота в початковій школі і атестація педагогічного персоналу та інноваційна діяльність початкових шкіл у рамках Концепції Нової української школи.

У методичних рекомендаціях подано також орієнтовний перелік тем контролю та самоконтролю, запропонований контрольний блок та критерії оцінювання самостійної роботи студентів за поданими трьома рівнями складності.

Посібник рекомендований здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Бібліографія – назв.

УДК

ББК

ЗМІСТ

Передмова.....	
Тема 1. Педагогіка початкової освіти як наука. Соціальне замовлення і вибір стратегії початкової освіти.....	
Тема 2. Система освіти в Україні. Місце початкової освіти в системі освіти, характеристика нормативних документів про початкову школу	
Тема 3. Основні категорії дидактики. Процес навчання як цілісна система та його характеристика. Демократизація освітнього процесу початкової школи.....	
Тема 4. Зміст освіти у сучасній початковій школі відповідно до Концепції Нової української школи.....	
Тема 5. Форми організації освітнього процесу у сучасній початковій школі. Форми та методи навчання у сучасній початковій школі, передумови успіху навчальної діяльності у сучасній початковій школі.....	
Тема 6. Зміст процесу виховання. Інститути, методи і чинники виховання, цінності сучасного українського виховання відповідно до Концепції НУШ	
Тема 7. Методична робота в початковій школі і атестація педагогічного персоналу.....	
Тема 8. Інноваційна діяльність початкових шкіл у рамках Концепції Нової української школи.....	
Орієнтовний перелік тем контролю та самоконтролю.....	
Контрольно-оцінний блок.....	
Критерії оцінювання самостійної роботи студентів за поданими трьома рівнями складності.....	

Передмова

Усі освітяни мають оптимістично дивитись у майбутнє, а не озиратись на минулі усталені схеми, і щиро вірити, що спільними зусиллями можна осучаснити українську школу та дійти до справжніх глибоких змін заради майбутнього нового освіченого та зацікавленого покоління українських школярів, оскільки цього потребує освіта, зокрема й початкова. На це націлюють такі сучасні освітні документи, як Концепція розвитку педагогічної освіти, Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти, прийняті протягом останніх трьох років.

Сьогодні успішно вступила в дію Нова українська школа, яка формується на основі досягнень успішних систем освіти за кордоном, врахуванні здобутків українських інноваційних шкіл, які впродовж двох десятиліть демонструють високу якість початкової освіти, експериментальному оновленні програм для початкової школи як змін у напрямку до художньо-естетичного циклу.

Як стверджує Міністр освіти та науки України Лілія Гриневич, «кваліфікація вчителя є для нас найбільшим викликом». Тому сьогодні соціально-економічні зміни в розвитку держави потребують посилення спрямування системи вищої педагогічної освіти в Україні на підготовку кваліфікованих, творчо активних та ініціативних фахівців. Важливого значення набуває проблема професійної підготовки майбутнього вчителя як конкурентно-спроможного фахівця у сучасній початковій школі. Акцент робимо на низку навчальних дисциплін, які вивчають студенти закладів вищої освіти, що здобувають спеціальність «Початкова освіта», зокрема й навчальну дисципліну – «Педагогіку початкової освіти».

Користуючись доробками сучасного науковця Т.Семенюк, у методичних рекомендаціях до проведення семінарських занять та організації самостійної роботи студентів ми виокремлюємо **таксономію цілей**.

Знання (репродуктивний рівень)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**: сутність категорій, понять: «педагогіка», «педагогіка початкової освіти», «особистість», «дидактика», «учіння», «компетентність», «знання», «уміння», «процес навчання», «проблемне навчання», «закономірності навчання», «принципи навчання», «методи навчання», «форми навчання», «прийоми навчання», «форми організації освітнього процесу», «засоби навчання», «урок», «інтеграція навчального процесу», «національне виховання», «моральне виховання», «громадянське виховання», «валео-екологічне виховання», «методи виховання», «чинники виховання», «методична робота в школі», «інноваційна діяльність», знати зміст нормативних освітніх документів.

Студенти повинні володіти **уміннями**: висвітлювати предмет і завдання педагогічної науки; розкривати зміст та роль системи початкової освіти в Україні; визначати закономірності історичного розвитку освіти, їх детермінованість соціальними, економічними, політичними та культурними факторами; висвітлювати основні поняття і категорії дидактики; характеризувати основні принципи навчання у початковій школі; аналізувати критерії оцінки ефективності освітнього процесу у Новій українській школі; розмежовувати форми, методи та методичні прийоми навчання; обґрунтовувати суть виховання педагогічного процесу у початковій школі; розкривати зміст та роль національного, морального, громадянського, валео-

екологічного та родинного виховання учнів початкової школи; встановлювати зв'язки між закономірностями розвитку особистості і принципами та технологією педагогічного процесу сучасної початкової школи; конструювати цілі, зміст, методи, засоби і форми освітнього процесу початкової школи.

Усно чи письмово відтворювати матеріал навчальної дисципліни “Педагогіка початкової освіти” у вигляді схеми-блоку, міні-таблиці. Аналізувати роль передового педагогічного досвіду, розвитку педагогічної творчості з метою використання їх у майбутній професійній діяльності. Розкривати суть змісту, форм, методів навчання і виховання, які мають місце у сучасній початковій школі з урахуванням сучасних тенденцій розбудови української школи, інтерпретувати їх.

Експрес-контроль, бесіда, тести, індивідуальне та колективне опитування, семінар, взаємоопитування, робота з педагогічним словником.

Розуміння (адаптивний рівень)

Розуміти в цілому значення вивченого матеріалу з кожної поданої теми. Коротко викладати, пояснювати навчальний матеріал з педагогіки початкової освіти. Встановлювати взаємозалежність між розвитком творчої ініціативи педагогів, активного включення їх в перебудову освітнього процесу та зростанням компетентності учителя у Новій українській школі.

Індивідуальні завдання, інформація, консультація, метод міркування вголос, робота в парах змінного складу, евристична бесіда, коментований доказ, дискусія.

Застосування (конструктивний рівень)

Шукати способи розв'язання педагогічних проблем, використовуючи матеріал навчальної дисципліни “Педагогіки початкової освіти”. Вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати, зіставляти, використовувати навчальний матеріал у стандартних та нестандартних ситуаціях. Реалізовувати свої знання на практиці.

Самостійна робота, розв'язання педагогічних задач, проблемний семінар, тренінг, імітаційні ігри.

Аналіз (творчий рівень)

Вміти творчо переносити знання у нові умови діяльності. Шукати можливості конструктивного застосування теоретичних знань на практиці, осмислювати різні форми діяльності у нетипових ситуаціях. Аналізувати педагогічну пресу з проблеми “Інновації і шкільна практика”. Розкривати роль учителя у здійсненні ефективності освітнього процесу початкової школи.

Упорядкування анотацій, аналіз повідомлення, рецензування, реклама педагогічних ідей.

Синтез (дослідницький рівень)

Вміти самостійно формулювати проблеми початкової освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», виходячи з узагальнення передового педагогічного досвіду, концептуальних інноваційних положень у рамках Державного стандарту початкової освіти відповідно до Закону України «Про освіту». Конструювати різні підходи до розв'язання педагогічних ситуацій, застосовуючи особистісно-орієнтовані технології, гуманістичні освітні цінності. Самостійно робити підбір системи питань для перевірки знань учнів з вибраної теми. Характеризувати типові та альтернативні освітні програми для початкової школи.

Готувати реферат, доповідь, створювати моделювання, придумувати творчу роботу, розробляти конспекти уроків за типовими освітніми програмами «НУШ - 1» та «НУШ-2» та альтернативними програмами (на тиждень), складати сценарії, рольові ігри та диспути на педагогічну тематику для шкіл, які працюють за інноваційною методикою.

Результат (оцінно-узагальнювальний рівень)

Розвивати здатність до творчої рефлексії. Підсумкове оцінювання знань, вмінь і навичок з “Педагогіки початкової освіти”. Рефлексивне переструктурування особистісних знань, самоаналіз і самоусвідомлення міри збагачення досвіду студентами.

Експертна оцінка, анкетування, тестування, ділова гра, “мозковий штурм”, колективний пошук, евристична гра.

Результат (оцінно-узагальнювальний рівень)

Оцінити логіку наукових засад інноваційних закладів освіти, порівнювати особливості методичної роботи в цих закладах. Обґрунтувати необхідність зміни моделі побудови освітнього процесу відповідно до Концепції «Нова українська школа» на основі багатокомпонентного, варіативного змісту освіти, застосовувати особистісно зорієнтовані педагогічні технології у процесі педагогічної практики.

Експертна оцінка, анкетування, тестування, ділова гра, “мозковий штурм”, колективний пошук, евристична бесіда, педагогічний театр.

Сприйняття

Усвідомлювати сутність понять навчальної дисципліни «Педагогіка початкової освіти», закономірностей, принципів, методів навчання і виховання учнів початкової школи, провідних ідей передового педагогічного досвіду, методичної роботи в школі.

Спостереження, порівняння, аналіз, евристична бесіда, розповідь, інформація, робота з довідково-енциклопедичною літературою та сайтами Інтернету.

Акцептація

Реагування (відгук)

Визначати ставлення до сучасних проблем початкової освіти як педагогічної науки. Формувати готовність до вивчення і впровадження в практику роботи досягнень педагогічної науки, наукового менеджменту, передового педагогічного досвіду учителів-новаторів. Вироблення системи поглядів на вміння аналізувати систему організації освітньої роботи закладів освіти.

Мотивація, збудження інтересу, евристична бесіда, розповідь, дискусія.

Організація

Концептуалізація необхідності удосконалення стилю і методів навчання і виховання учнів початкової школи, наукової організації праці вчителів, проходження їх атестації, сертифікації. Вироблення переконань щодо важливості стимулювання фахової та загальної освіти педагогічних працівників, підвищення професійної відповідальності за результати навчання і виховання учнів. Моделювання форм і методів проведення методичної роботи в школі.

Бесіда, аналіз, моделювання, творча індивідуальна і колективна робота, порівняння.

Закріплення системи цінностей

Вибір власної системи педагогічних цінностей. Створення майбутніми вчителями власного стилю в освітньому процесі розвивальної взаємодії “вчитель-учень”. Формування системи ціннісних оцінок з теорії пропагування і впровадження передового педагогічного досвіду.

Творчий діалог, прогресивний семінар, “мозковий штурм”, дискусія, імітаційні ігри.

ТЕМА 1

ПЕДАГОГІКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКА, СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ І ВИБІР СТРАТЕГІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Навчальні цілі:

Знати: поняття «освіта», «початкова освіта», «соціальне замовлення», основні категорії початкової освіти; типи закладів освіти, опорні заклади освіти, заклади освіти для дітей з особливими освітніми потребами, нормативно-правова база освіти дітей з особливими освітніми потребами, їх організація.

Уміти: визначати роль і місце педагогіки початкової освіти як науки відповідно до освітніх сучасних документів; розкривати особливості організації освітнього процесу в закладах освіти.

Ключові слова: освіта, початкова освіта, соціальне замовлення, основні категорії початкової освіти, заклади освіти, освітній процес, опорна школа.

План

- 1.1. Предмет і завдання педагогіки початкової освіти як науки.
- 1.2. Зв'язок педагогіки початкової освіти з іншими науками – психологічними, філософськими, медичними, гуманітарними.
- 1.3. Нова українська школа: реалії та перспективи.
- 1.4. Опорні заклади освіти.
- 1.5. Освіта осіб з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання.

Короткі теоретичні відомості

У вересні 2017 року розпочалося пілотне впровадження Нового Державного стандарту загальної початкової освіти. Це був важливий попередній етап реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». З вересня 2018 року всі першокласники країни навчаються за новим стандартом. Їх відпрацьовували у 100 ретельно відібраних школах. Специфіка Нової української школи полягає в тому, що у ній неможливо досягти успіху без тісної взаємодії між учителями, керівниками шкіл і батьками. У зв'язку з цим особлива увага приділяється батьківській спільноті, залученні її до участі та співпраці, адже майбутнє дітей залежить від якості успішного партнерства.

Важливу роль відіграло оновлення програм для початкової школи, яке відбувалося шляхом їх зміни до художньо-естетичного циклу: менше теорії, більше музики, творчості та фізичної активності. Варто зауважити, що передумовами розроблення проекту розвантаження та оновлення програм стали скарги вчителів, батьків та учнів на перевантаженість програм початкової школи, невідповідність її віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку, застарілість інформації та неактуальні підходи до її викладання. У зв'язку з тим на освітній платформі було опубліковано тексти чинних на той час навчальних програм для початкової школи і позитивним було те, що залишити побажання та коментарі міг кожен бажаючий. Реалізація проекту полягала

також у тісній співпраці з науковими консультантами Національної Академії педагогічних наук України.

Основна мета оновлення навчальних програм початкової школи полягала у переході на компетентнісний підхід, адаптації навчальних програм до вікових особливостей дітей, а також розвантаженні програм від теоретичної, другорядної чи застарілої інформації. Відповідно до цього проекту учителі самостійно вирішували, скільки часу потрібно приділяти тій чи іншій темі, яка вивчається, а освітній процес повністю мав бути спрямований на особисті досягнення учнів. Такі зміни підтримав заступник міністра освіти Павло Хобзей: **«Діти 6-9 років мають малювати, творити і рухатися, а не заучувати на вказаних предметах теоретичні знання»**

Ключові зміни оновлених програм полягали в тому, що, оскільки процес навчання було приведено у відповідність до вікових можливостей учнів початкових класів, а термінологію програм уніфіковано, то кардинально були змінені **ціль**, які ставилися в навчанні учнів: *перша* – дати творчу свободу вчителю; *друга та головна* – дитиноцентризм – у кожній дитині потрібно бачити особистість. *Спільна зміна для всіх програм* – відсутній обов'язковий розподіл годин за темами.

Отже, **основні засади змін** полягали в тому, що Державний стандарт початкової освіти не змінився, результати навчання залишилися ті ж самі, як і перелік предметів, однак внесено було зміни до методичних рекомендацій та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Державний стандарт початкової освіти – це документ, який визначає державні вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні початкової освіти. Новий державний стандарт початкової освіти був прийнятий та затверджений 21 лютого 2018 р. Міністерством освіти та науки України.

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна її мета – створити таку школу, у якій приємно навчатись і яка даватиме учням не лише знання, а й вміння застосовувати їх у житті.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням, в якій прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку

та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже у ній панують співпраця та взаєморозуміння.

Відповідно до новоприйнятого Закону України «Про освіту» зазначено, що **початкова школа** може забезпечувати здобуття початкової освіти дітьми (незалежно від їх кількості) одного або різного віку, які можуть бути об'єднані в один або в різні класи (групи). Освітній процес у такій школі організовується одним чи кількома вчителями або в будь-якій іншій формі, яка є найбільш зручною та доцільною для забезпечення здобуття дітьми початкової освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

У Законі України «Про освіту» з метою наближення місця навчання дітей до їхнього місця проживання у відповідному населеному пункті може утворюватися **філія закладу освіти** – це територіально відокремлений структурний підрозділ закладу освіти, що не має статусу юридичної особи та діє на підставі положення, затвердженого засновником відповідного закладу освіти на основі типового положення, що затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Особи, які здобувають повну загальну середню освіту, проживають у сільській місцевості і потребують підвезення до закладу освіти і у зворотному напрямку, забезпечуються таким підвезенням за кошти місцевих бюджетів, у тому числі із забезпеченням доступності відповідного транспорту для осіб з порушенням зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення.

Опорний заклад освіти – це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти.

Згідно із Законом України «Про освіту», зокрема у **статті 19 «Освіта осіб з особливими освітніми потребами»**, зазначено:

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми

потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

2. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти.

3. Особам з особливими освітніми потребами освіта надається на рівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.

4. Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості.

5. Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Стаття 20. Інклюзивне навчання

1. Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас створюється в обов'язковому порядку.

2. Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

3. Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

4. Особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Психолого-педагогічні послуги – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) – це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

5. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють **інклюзивно-ресурсні центри** з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Завдання для самостійного пошуку

Репродуктивний рівень:

1. Із Законів України «Про освіту» випишіть статті про здійснення освітнього процесу початкової школи.

2. Занотуйте міркування педагогів минулого та сучасності про особливості освітнього процесу сучасної початкової школи.

3. Ознайомтеся із поглядами В.Сухомлинського на проблеми закладами освіти. З цією метою опрацюйте його праці «Розмова з молодим директором», «Серце віддаю дітям», «Павлиська школа».

4. Дайте визначення понять «зміст освіти», «структура освіти», «педагогіка початкової освіти».

5. Розкрийте, яким вимогам має відповідати зміст освіти в сучасній Новій українській школі.

6. Користуючись довідково-енциклопедичною літературою, сайтами Інтернету, підготуйте доповідь на тему «Початкова школа – основна ланка в системі освіти України та її роль у національному відродженні дітей молодшого шкільного віку».

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.

2. Оберіть теми рефератів, співдоповідей та повідомлень:

а) «Нові підходи до освітнього процесу початкової школи»;

б) «Нова українська школа – шлях учительської спільноти до творчості та креативності».

3. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання

1. Виберіть правильну відповідь:

1.1. У якому році прийнятий Державний стандарт початкової освіти:

а) 2012 р.;

б) 2018 р.;

в) 2017 р.;

г) інша відповідь.

1.2. У якому році прийнятий Закон України «Про освіту»:

а) 2012 р.;

б) 2018 р.;

в) 2017 р.;

г) інша відповідь.

1.3. У якому році прийнята Концепція «Нова українська школа»:

- а) 2012 р.;
- б) 2016 р.;
- в) 2017 р.;
- г) інша відповідь.

2. Дайте визначення:

- Молодший шкільний вік -
- Нова українська школа –
- Державний стандарт початкової освіти –
- Опорні школи –
- Інклюзивно-ресурсні центри –

Творчий рівень

1. Складіть словничок педагогічних термінів з цієї теми на основі аналізу літератури. Для цього випишіть по 2-3 варіанти визначень кожного ключового терміну. Попробуйте сконструювати власні дефініції.

2. За допомогою опорної схеми змодельуйте освітній процес сучасної початкової школи.

3. У групі організуйте дискусію на тему «Нова українська школа – це старт чи поступ?»

4. Використовуючи інформаційні технології, у парах розкрийте принципи організації початкової освіти та обґрунтуйте шляхи удосконалення початкової освіти відповідно до Концепції Нової української школи.

5. Використовуючи інтерактивну вправу «Сенкан», розкрийте, яким вимогам має відповідати зміст початкової освіти в Новій українській школі.

6. Чи погоджуєтесь ви з думкою заступника міністра освіти Павла Хобзея: «Діти 6-9 років мають малювати, творити і рухатися, а не зачувати на вказаних предметах теоретичні знання». Обмотивуйте відповідь.

7. Використовуючи інтерактивну вправу «Мозковий штурм», змодельуйте соціальну роль учителя початкової школи, його функції та вимоги до нього відповідно до цінностей, на яких ґрунтується Нова українська школа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладів освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г.Понилоляк. - Івано-Франківськ: ОПППО, 2002. - С 6-38.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник / Н.П.Волкова. - К.: Академія, 2001. - Р. 4.1, 4.2.
3. Державний стандарт початкової освіти / Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyy-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>
4. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Концепція Нова українська школа: Режим доступу / <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol>

6. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. – К.: ІЗИН, 1998. – 204 с.
7. Вишневський О.І. Теоретичні основи педагогіки / О.І. Вишневський, О.М.Кобрій, М.М. Чепіль – Дрогобич, 2001.
8. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 134 с.
9. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремін. – К.: Юрінколм Інтер, 2008. – 1040 с.
10. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва: навчальний посібник / М.Д.Касьяненко. - К.: Вища школа, 1993.- С 293-297.
11. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2007. – грудень. – С. 5-8.
12. Семенюк Т.В. Розділ “Школознавство” // Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник / Т.В.Семенюк; За заг.ред. О.А.Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ.пед.ун-тет, 2001. – С. 141-184.
13. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа // Твори в 5 томах. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 31 -40.
14. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Твори в 5 т. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 394-576.
15. Типові освітні програми для 1-4 класів. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 392 с.
16. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.

ТЕМА 2

СИСТЕМА ОСВІТИ В УКРАЇНІ, МІСЦЕ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ. ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ПРО ПОЧАТКОВУ ШКОЛУ

Навчальні цілі:

Знати: поняття «освіта», «початкова освіта», «система освіти», нормативні сучасні освітні документи про початкову школу.

Уміти: аналізувати систему освіти в Україні, розкривати роль і місце початкової освіти в системі освіти.

Ключові слова: освіта, система освіти, початкова освіта, цикли початкової освіти.

План

2.1. Складники та рівні освіти в умовах реформування. Мета повної загальної середньої освіти. Місце початкової освіти, цикли початкової освіти. Наповнюваність класів та структура навчального року у початковій школі відповідно до Закону України «Про освіту».

2.2. Сучасні нормативні документи про початкову школу: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти.

2.3. Типові освітні програми для початкової школи («НУШ – 1», «НУШ – 2»).

2.4. Альтернативні програми для початкової школи («Інтелект України», «На крилах успіху», «Росток», «Розвивальне навчання», «Вальдорфська педагогіка», «Освіта для життя» та ін.).

2.5. Порівняльний аналіз чинних та альтернативних програм для початкової школи.

2.6. Специфіка науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Короткі теоретичні відомості

Стаття 10. Складники та рівні освіти

1. *Невід’ємними складниками системи освіти є:*

дошкільна освіта;

повна загальна середня освіта;

позашкільна освіта;

спеціалізована освіта;

професійна (професійно-технічна) освіта;

фахова передвища освіта;

вища освіта;

освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

2. *Рівнями освіти є:*

дошкільна освіта, яка відповідає нульовому рівню Національної рамки кваліфікацій;

початкова освіта, яка відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій;

базова середня освіта, яка відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій;

профільна середня освіта, яка відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій;

перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає другому рівню Національної рамки кваліфікацій;

другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає третьому рівню Національної рамки кваліфікацій;

третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти, який відповідає четвертому рівню Національної рамки кваліфікацій;

фахова передвища освіта, яка відповідає п'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій;

початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти, який відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій;

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій;

другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій;

третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти, який відповідає дев'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій;

науковий рівень вищої освіти, який відповідає десятому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Стаття 12. Повна загальна середня освіта

Повна загальна середня освіта має три рівні освіти:

початкова освіта тривалістю чотири роки;

базова середня освіта тривалістю п'ять років;

профільна середня освіта тривалістю три роки.

Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на початок навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року.

Стаття 9. Типи закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти

1. Здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

початкова школа – заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту;

гімназія – заклад середньої освіти II ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує базову середню освіту;

ліцей – заклад середньої освіти III ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує профільну середню освіту.

Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи іншого закладу освіти (зокрема закладу загальної середньої освіти I-II, II-III чи I-III ступенів). Ліцей функціонує, як правило, як самостійні юридичні особи.

Заклад загальної середньої освіти, що реалізує освітні програми на декількох рівнях загальної середньої освіти, має тип закладу вищого рівня, на якому провадиться освітня діяльність

Стаття 14. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти

1. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти не може перевищувати 30 учнів.

2. У закладах загальної середньої освіти, розташованих у селах і селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше п'яти осіб. У разі меншої кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною або іншими формами навчання.

5. За письмовими зверненнями батьків, інших законних представників учнів та відповідно до рішення засновника у закладі освіти функціонують *групи подовженого дня*, фінансування яких здійснюється за кошти засновника та за інші кошти, не заборонені законодавством.

Порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом загальної середньої освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Тривалість уроків у закладах освіти становить: у перших класах – 35 хвилин, у других – четвертих класах – 40 хвилин, у п'ятих – одинадцятих класах – 45 хвилин. Заклад освіти може обрати інші, крім уроку, форми організації освітнього процесу.

Різниця в часі навчальних годин 1-4 класів обов'язково обліковується і компенсується проведенням додаткових, індивідуальних занять та консультацій з учнями.

Зарахування учнів до інших закладів загальної середньої освіти дозволяється на конкурсних засадах лише у випадках, якщо кількість поданих заяв на відповідний рівень загальної середньої освіти перевищує спроможність цього закладу. Право на першочергове зарахування до початкової школи мають діти, які проживають на території обслуговування цієї школи.

Завдання для самостійного пошуку

Репродуктивний рівень:

1. Законспекуйте основні ідеї нового Закону України «Про освіту».
2. Опрацюйте Концепцію «Нова українська школа», занотуйте основні її ідеї.
3. Опрацюйте документи, що регламентують роботу школи.
4. Опишіть ключові зміни до програм початкової школи в умовах її реформування.

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
2. Відтворіть схему керівництва освітніми закладами в Україні.
3. Виконайте тестові завдання:

Тестові завдання:

Виберіть правильну відповідь:

1.1. Початкова школа – заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує:

- а) початкову освіту;
- б) базову середню освіту;
- в) профільну середню освіту.

1.2. Тривалість уроків у закладах освіти становить: у перших класах

- а) 40 хвилин;
- б) 35 хвилин;
- в) 45 хвилин.

1.3. Наповнюваність класів закладів загальної середньої освіти не може перевищувати:

- а) 30 учнів;
- б) 35 учнів;
- в) 25 учнів.

2. Продовжіть твердження:

2.1. Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на початок навчального року виповнилося сім років.....

2.2. Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як

Творчий рівень

1. У групі намалюйте схему освітнього процесу початкової школи.
2. У парах розробіть ідеальну модель школи майбутнього, використовуючи інтерактивну вправу «Мозковий штурм».
3. Проаналізуйте типові освітні програми для початкової школи («НУШ – 1» (автор – О.Савченко), «НУШ – 2» (автор Р.Шиян).

4. Проаналізуйте альтернативні програми для початкової школи («Інтелект України», «На крилах успіху», «Росток», «Розвивальне навчання», «Вальдорфська педагогіка», «Освіта для життя» та ін.).
5. У групах поррвняйте специфіку типових освітніх програм для початкової школи («НУШ – 1» (автор – О.Савченко), «НУШ – 2» (автор Р.Шиян) та альтернативних («Інтелект України», «На крилах успіху», «Росток», «Розвивальне навчання», «Вальдорфська педагогіка», «Освіта для життя» та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладів освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г.Пониполяк. - Івано-Франківськ: ОІППО, 2002. - С 6-38.
2. Державний стандарт початкової освіти / Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>
3. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Концепція Нова українська школа: Режим доступу / <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol>
5. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. – К.: ІЗИН, 1998. – 204 с.
6. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва: навчальний посібник / М.Д.Касьяненко. - К.: Вища школа, 1993.- С 293-297.
7. Мороз О.Г., Перші кроки до майстерності / О.Г. Мороз, В.Л. Омеляненко. – К., 2012. – 170 с.
8. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – С. 91 – 107.
9. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми / М. Пантюк, Т.Пантюк. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 317 с.
10. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2007. – грудень. – С. 5-8.
11. Типові освітні програми для 1-4 класів. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 392 с.
12. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.
13. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність у початковій школі. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.

ТЕМА 3

ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ДИДАКТИКИ. ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА, ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

План

- 3.1. Розвиток дидактики як теоретичного компонента педагогіки.
- 3.2. Основні категорії дидактики: навчання, освіта, викладання, учіння, зміст освіти, форми навчання, форми організації навчання, методи навчання, традиційні і нетрадиційні методи навчання.
- 3.3. Компетенності навчання. Результати навчання.
- 3.4. Демократичний підхід до навчання у Новій українській школі.

Короткі теоретичні відомості

У Концепції «Нова українська школа» розкрито *основні зміни у навчанні* дітей молодшого шкільного віку.

Сучасна дидактика є теоретичним стрижнем педагогіки.

Основними категоріями дидактики є: навчання, освіта, викладання, учіння, знання, уміння, навички, закономірності, принципи, форми, методи навчання.

Навчання – процес взаємодії вчителя та учня, в результаті якого учень засвоює знання, набуває вмінь і навичок.

Освіта – процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних сил (мислення, уяви, пам'яті тощо) та результат цього процесу – досягнення певного рівня освіченості.

Викладання – організація та управління вчителем пізнавальної діяльності учнів, в результаті чого відбувається розвиток і виховання школярів. Полягає у формулюванні перед учнями пізнавального завдання, повідомленні нових знань, управлінні їх засвоєнням, закріпленням та використанням, у перевірці якості знань, умінь, навичок.

Учіння – власна навчальна діяльність учня.

Знання – факти, відомості, наукові теорії, закони, поняття, системно закріплені у свідомості людини.

Уміння – здатність свідомо діяти на основі засвоєних знань.

Навички – автоматизовані, звичні, безпомилково виконувані дії (доведені до автоматизму уміння).

Уміння і навички можуть бути *теоретичними* (в їх основі — правила оперування поняттями, вони є результатом аналізу-синтезу) і *практичними* (дії, що регулюються за допомогою формул, моделей).

Дидактика – галузь педагогіки, яка досліджує навчання на найбільш загальному рівні – теоретичному. Це педагогічна теорія навчання, яка дає наукове обґрунтування змісту, методів і організаційних форм.

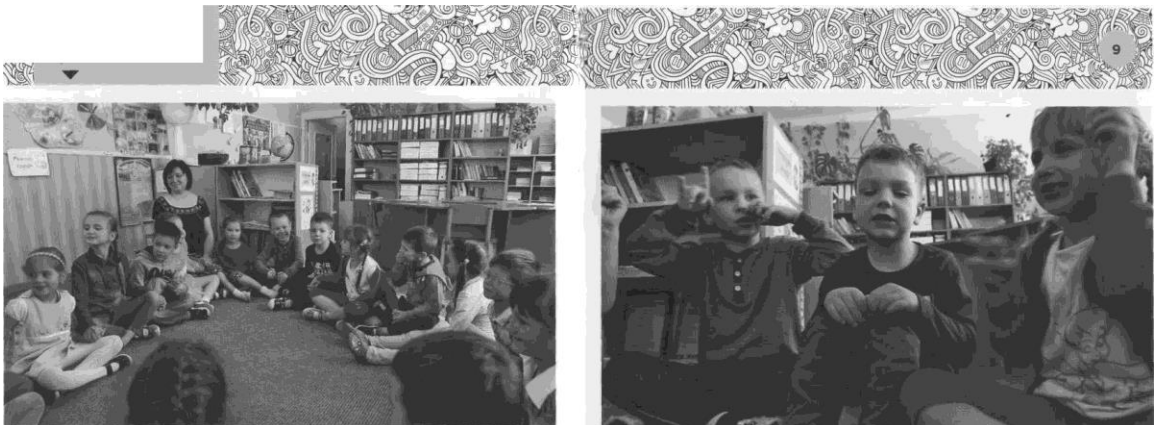
Державний стандарт початкової освіти охоплює *дев'ять освітніх галузей*:

1. Мовно-літературна:
2. Математична
3. Природнича
4. Технологічна
5. Інформатична
6. Соціальна і здоров'язбережна
7. Фізкультурна
8. Громадянська та історична
9. Мистецька

Як зазначено у Державному стандарті, обсяг вивчення окремих освітніх галузей, наприклад, мовно-літературна чи математична, не зменшилася – лише змінився *спосіб подачі*. Повсякденне навчання є цікавим та успішним. У майбутньому це допоможе сформувати інтерес учнів до математично-природничих дисциплін. Задля підвищення цікавості дітей знання з різних галузей поєднуються в інтегровані теми. Наприклад, першою темою з 2017-2018 навчальних років і залишається бути «Я школярик». Інші теми: «Знайомтесь – це я», «Природа і ми» тощо.

Навчальні заняття в рамках кожної теми організовані як «міні-уроки», які переходять в активну діяльність дітей в малих групах. Планування тем здійснюється за активної участі самих учнів за схемою: «Знаємо – хочемо дізнатися – дізналися». Таким чином, формується почуття відповідальності учнів за свій час і свій вибір.

Обсяг вивчення окремих освітніх галузей не змінився.

Зміна у методах викладання

Роль учителя змінилася. Крім передачі знань, вчитель формує *спільноту*, сприяє формуванню позитивної самооцінки, розвиває ключові навички для життя. Зокрема, виховуються цінності свободи і відповідальності, почуття безпеки, вміння формувати і відстоювати власну точку зору, слухати інших,

ділитися, досягати компромісів. Разом з учителем учні беруть участь в розробленні та дотриманні *правил поведінки* у класі.

Кілька разів на тиждень у спеціально відведеному місці проводяться **Ранкові зустрічі** як зустріч на початку дня учнів класу з педагогом.

Методика проведення ранкових зустрічей може бути різною:

Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує педагог, щоб представити навчальні завдання дня.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15–25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі.

Чотири основні компоненти ранкової зустрічі:

1) *Вітання*. Учні разом із вчителем (асистентом учителя, якщо він є) розміщуються в колі. Усі діти вітаються, усі звертаються один до одного на ім'я, що допомагає створити атмосферу дружби та приналежності до групи. Вітання створює спокійний і розважливий настрій для наступного елемента зустрічі

2) *Групове заняття*. Розпочинається після спокійного обмірковування інформації. У класі створюється відчуття єдності, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких заняттях. Ігри та заняття, позбавлені елементів суперництва, кооперативні за суттю, враховують індивідуальний рівень розвитку певних навичок дітей. Такі групові заняття, здебільшого, пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

3) *Обмін інформацією*. Учні висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них теми для обговорення. Діти мають змогу дізнатися щось один про одного. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, які дають змогу навчатися впевнено говорити й слухати. Кожна дитина може поставити запитання чи прокоментувати, а учень, який повідомляє інформацію, відповідає на запитання та коментарі товаришів.

4) *Щоденні новини*. Це коментування письмового оголошення, яке щодня вивіщується на відповідному стенді чи дошці. Письмове оголошення налаштовує учнів на те, що має вивчатися цього дня, а також дає можливість обміркувати події та навчання попередніх днів.

Такі заняття дають дітям змогу розвивати соціальні та навчальні навички, поєднуючи соціальний, емоційний та інтелектуальний розвиток кожного учня. Повторення позитивного досвіду сприяє розвитку доброти, емпатії та інклюзії, а

також дає результати як у спільноті класу, так і поза його межами.

Створення спільноти

Члени спільноти пов'язані один з одним спільними інтересами та цінностями. Люди, які відчують себе частиною спільноти, виходять за межі свого безпосереднього інтересу заради користі групи. Вони піклуються один про одного. Спільноти можуть самовдосконалюватися, отримуючи зворотний зв'язок один від одного.

Розвиток навичок спілкування

Уміння говорити й слухати є найважливішими якостями, які необхідні для демократичної культури. Учні молодших класів можуть висловлювати свою точку зору, чути відмінні думки інших людей, аналізувати їх. Ранкова зустріч дає дітям змогу брати участь у групових обговореннях, а педагогам – моделювати й активно розвивати в дітей уміння та навички ефективного спілкування.

Розвиток соціальних навичок

Завдяки практиці ранкової зустрічі, учні початкової школи переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Такі соціальні компетентності допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Це основні навички, необхідні для демократії.

Створення позитивного настрою

Позитивний настрій у класі створюється завдяки:

- атмосфери довіри;
- відчуття приналежності до спільноти;
- участі в прийнятті рішень;
- доброти та заохочення з боку однолітків;
- вільного від критики ставлення вчителя;
- очікування конкретних результатів;
- справедливості та неупередженості.

Вітання

Учитель розпочинає вітання, звертаючись до когось персонально, наприклад: “Доброго ранку, Оленко. Я рада, що ти тут”. Процес привітання кожного учасника окремо, зазвичай, відбувається по колу, зліва направо. Кожна дитина після того, як її привітали, вітає іншу. Коло включення поширюється на всю групу, а потім і на більш широку спільноту.

Повна кишеня вітань

Прості вітання:

- рукостискання;
- арабське вітання – Ассалам Алейкум;
- “Хай-файв” (вітання, коли одна людина плескає піднятою долонею в долоню іншої людини).

Вітання і відповіді

Діти передають один одному якийсь конкретне привітання і відповідь, наприклад: “Доброго ранку, Андрійко” – “Доброго ранку, Марійко” доти, поки звернення не обійде коло дітей.

Вітання можна легко змінювати шляхом:

- зміни або додавання нових слів, наприклад: “Привіт, Андрійко, я рада, що ти прийшов”;
- використання іншої мови, можливо тієї, яку дитина використовує вдома (наприклад, ромської, російської, англійської тощо);
- додавання жестів – таких як рукостискання, махання рукою, або інструкцій, наприклад: “Вставайте, коли почуєте своє ім’я”;
- зміни послідовності привітання інших, наприклад, оминати кожен другу дитину, яка сидить у колі.

Вітання-знайомства

Вітання-знайомства, які дають можливість дітям краще познайомитись один з одним, також можна провести під час ранкової зустрічі.

1. Заготуйте картки з іменами кожної дитини. Кожна дитина витягує картку і вітає того, чиє ім’я на ній написано. Якщо в класі присутні відвідувачі (гості), зробіть картки з їхніми іменами, щоб була можливість привітати і їх.

2. Окремі члени групи можуть відрекомендуватися в особливий або жартівливий спосіб. Наприклад, попросіть учнів додавати до привітання прикметники для опису себе (“Доброго ранку, я розумний Миколка”). Для учнів початкової школи буде своєрідною фонетичною вправою, коли необхідно вживати прикметники, що починаються з того ж звуку, що і їхнє ім’я (“Доброго ранку, я смілива Софійка”).

3. Запропонуйте кожній дитині відрекомендувати особу, яка сидить поруч з нею, якимось особливим чином. Наприклад: “Аліса, я рада, що ти прийшла. У тебе такі чудові малюнки”.

4. Вітання-знайомства можуть бути як запропонованими, так і особистими:

“Це моя однокласниця Дарина. Їй десять років. Дарина любить гратися з м’ячем і відвідувати спортивну секцію”.

Діти створюють чудові нові привітання для ранкової зустрічі. Така практика заохочує їх і додає впевненості в собі.

Групові заняття

“Музичні стільці”. Коли грає музика, учні ходять навколо стільців, розставлених колом. Коли музика припиняється, кожна дитина має сісти на стілець. Якщо стільців недостатньо, діти вирішують, яким чином знайти кожному місце. Після кожного такого етапу один стілець забирають, аж поки не залишиться лише кілька стільців, на які мають сісти всі учні.

“Доторкнись до синього”. Учні можуть розпочати гру в колі, але потім їм потрібно мати можливість вільно пересуватися. Ведучий розпочинає гру словами: “Доторкнись до синього!” (можна використовувати набір кольорових карток). Учні мають торкнутися синього кольору на своєму одязі або на одязі інших. Вони можуть торкатися пальцем, коліном, ліктем, головою тощо. Потім ведучий називає інший колір, наприклад: “Доторкнись до червоного!”. Діти, продовжуючи триматися за предмет синього кольору, мають водночас зуміти торкнутися червоного кольору. Протягом гри спонукайте дітей допомагати один одному торкатися відповідних кольорів. У цій грі немає тих, які програли або вибули з гри! Ця гра – зусилля усієї групи. Якщо хтось не в змозі втримати рівновагу або падає, гра починається спочатку.

“Характеристики людей”. Оберіть кількох учнів і поставте їх поруч один з одним. Вони повинні мати щонайменше одну спільну ознаку (наприклад, темне волосся). Решта дітей, які стоять у колі, мають визначити цю характеристику. Якщо хтось здогадується, то пропонує іншій дитині з кола, хто має таку ж характеристику, приєднатися до групи.

“Оцінювальна банка”. Покладіть у банку певну кількість будь-яких предметів. Запропонуйте учням припустити кількість предметів у банці. Можливо змінити цю вправу, записуючи відповіді на великому аркуші паперу. Запишіть припущення кожної дитини. Збережіть ці записи та розмістіть їх у класі або з’єднайте разом і зробіть Книгу приблизних оцінок нашого класу.

Групові заняття під час ранкової зустрічі дуже добре проводити після спокійного обмірковування періоду обміну інформацією, коли діти готові до участі в активніших видах діяльності. Групові заняття менш структуровані, аніж такі компоненти ранкової зустрічі як вітання та обмін інформацією, і спрямовані на задоволення притаманного дітям бажання рухатися.

Щоденні новини

Головна мета щоденних новин полягає в наданні інформації. Щоденні новини містять коротке повідомлення, складене педагогом (або під його керівництвом), яке вивіщується таким чином, аби всі могли його прочитати; короткі усні оголошення; а також, залежно від віку дітей, різноманітні завдання (наприклад, календар погоди, розклад виконання робіт тощо).

Письмове повідомлення на дошці зазвичай складається з конкретних і сталих компонентів. Наприклад, щоденні новини можуть містити:

- особливе вітання;
- календарну інформацію;
- повідомлення або інформацію про поточну тему навчальної програми чи тему обговорення;
- пояснення щодо плану роботи на день;
- інформацію про конкретні види роботи або обов'язки;
- особливе прохання або завдання, що потребує виконання;
- спеціальні оголошення.

Правила класу – це позитивні висловлювання, що окреслюють принципи поведінки учнів у класі, які сприяють вирішенню етичних проблем, що можуть виникати в навчальному закладі. Діти, дотримуючись принципів, які вони розробляють для класу, демонструють відповідальність і незалежність.

Коли учні беруть участь у створенні правил, у них виникає почуття причетності до спільної справи. Вірогідніше, що діти виконуватимуть правила, які вони створили самі, аніж підкорюватимуться правилам, нав'язаними іншими. Після розроблення правил їх друкують на плакаті та розміщують на видному місці в класі, де учні можуть їх часто бачити. Важливо також час від часу переглядати правила – деякі з них можуть втратити свою актуальність, натомість може з'явитися потреба у створенні нових. Це дає можливість дітям зрозуміти, що правила, якими б хорошими вони не були, не є вічними й потребують перегляду і переоцінки.

Для того щоб розпочати процес створення правил класу, педагоги наводять приклади коротких, стислих позитивних висловлювань, наприклад:

- “Ходити в класі спокійно”;
- “Класти матеріали на місце”;
- “Вирішувати проблеми за допомогою слів”;
- “Слухати, коли хтось говорить”.

Правила класу також можна створювати, коли виникають проблеми. Наприклад, якщо діти перебивають один одного під час групового заняття з розвитку мовлення, як наприклад “Крісло автора”, педагоги можуть організувати спеціальні збори або запланувати роботу з прийняття правил під час ранкової зустрічі. Здійснюючи відповідні заходи, педагог надає дітям можливість звернути увагу на конкретний прояв поведінки й створити правила, якими будуть керуватися діти.

У Новій українській школі змінився підхід до **оцінювання**. Замість ранжування учнів оцінювання слугує одним з інструментів для аналізу індивідуального поступу учнів. Учителі застосовують палітру засобів для збору інформації: *поточне оцінювання досягнень, спостереження, портфоліо учнівських робіт.*

Завдання для самостійного пошуку
Репродуктивний рівень:

1. Законспекуйте основні ідеї нового Закону України «Про освіту».
2. Опрацюйте Концепцію «Нова українська школа», занотуйте основні форми та методи навчання учнів початкової школи.

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
2. Виконайте тестові завдання:

Тестові завдання:

Визначте термін:

- 1.1. Процес взаємодії вчителя та учня, в результаті якого учень засвоює знання, набуває вмій і навичок:
 - а) освіта;
 - б) навчання;
 - в) викладання;
 - г) учіння.

- 1.2. Процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних сил:
 - а) освіта;
 - б) навчання;
 - в) викладання;
 - г) учіння.

- 1.3. Організація та управління вчителем пізнавальної діяльності учнів, в результаті чого відбувається розвиток і виховання школярів.:
 - а) освіта;
 - б) навчання;
 - в) викладання;
 - г) учіння.

- 1.4. Власна навчальна діяльність учня:
 - а) знання;
 - б) уміння;
 - в) навички;
 - г) учіння.

- 1.5. Факти, відомості, наукові теорії, закони, поняття, системно закріплені у свідомості людини.
 - а) освіта;
 - б) навчання;
 - в) викладання;
 - г) учіння.

- 1.6. Здатність свідомо діяти на основі засвоєних знань:
 - а) освіта;

- б) навчання;
- в) викладання;
- г) учіння.

1.7. Автоматизовані, звичні, безпомилково виконувані дії (доведені до автоматизму уміння):

- а) освіта;
- б) навички;
- в) викладання;
- г) учіння.

2. Продовжіть твердження:

2.1. Учителі застосовують палітру засобів для збору інформації: *поточне оцінювання досягнень, спостереження...*

2.2. У Державному стандарті початкової освіти окреслено дев'ять освітніх галузей: мовна та літературна, математична

Творчий рівень

6. У групі розробіть завдання для проведення Ранкової зустрічі.

7. У парах проаналізуйте нововведення форм та методів Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладами освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г.Пониполяк. - Івано-Франківськ: ОІППО, 2002. - С 6-38.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник / Н.П.Волкова. - К.: Академія, 2001. - Р. 4.1, 4.2.
3. Державний стандарт початкової освіти / Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyy-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>
4. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Концепція Нова українська школа: Режим доступу / <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol>.
6. Боднар В. Дидактика: Ефективні технології навчання студентів / В. Боднар. – К.: 1996. – 67 с.
7. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми / М. Пантюк, Т.Пантюк. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 317 с.
8. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2007. – грудень. – С. 5-8.
9. Семенюк Т.В. Розділ “Школознавство” // Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник / Т.В.Семенюк; За заг.ред. О.А.Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ.пед.ун-тет, 2001. – С. 141-184.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 .

ТЕМА 4

ЗМІСТ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Навчальні цілі:

Знати: цінності Нової української школи. Формування ключових компетентностей Нової української школи; шляхи реформування змісту початкової освіти у сучасних школах України; матеріально-технічне забезпечення у сучасних школах України; поняття «інтеграція», «диференціація», «дитиноцентризм».

Уміти: розмежовувати поняття окресленої проблеми.

Ключові слова: «цінності Нової української школи», «ключові компетентності», «матеріально-технічне забезпечення», «електронні підручники», «інтеграція», «диференціація», «дитиноцентризм».

ПЛАН

- 4.1. Цінності Нової української школи. Формування ключових компетентностей у рамках Нової української школи.
- 4.2. Шляхи реформування змісту початкової освіти у сучасних школах України.
- 4.3. Матеріально-технічне забезпечення у сучасних школах України. Роль електронних підручників для початкової школи.
- 4.4. Інтеграція та диференціація Нової української школи.
- 4.5. Сутність дитиноцентризму у Новій українській школі.

Короткі теоретичні відомості

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та **змісту освіти**. У Міністерстві освіти і науки, переконані, що це – головне. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам'ятовування фактів та визначень понять, учні набувають **компетентностей** – динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке мають накладатися уміння цими знаннями користуватися, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті.

Список компетентностей, яких набувають учні, закріплено Законом «Про освіту». Він складався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування **ключових компетентностей**:

- вільне володіння державною мовою;

- здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні **вміння**:

- читання з розумінням;
- вміння висловлювати власну думку усно і письмово;
- критичне та системне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати позицію;
- творчість;
- ініціативність;
- вміння конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики;
- приймати рішення;
- розв'язувати проблеми;
- здатність співпрацювати з іншими людьми.

Щоб набувати компетентностей, школярі вчать за **діяльним підходом** – тобто частіше щось роблять, замість сидіння за партами і слухаючи вчителя.

Також Концепція НУШ пропонує впроваджувати **інтегроване та проектне навчання**. Такий спосіб сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ – адже вивчають явища з точки зору різних наук та вчать вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних навчальних предметів.

Реформа НУШ розрахована на роки, адже неможливо швидко змінити освітню традицію. Новий закон “Про освіту” регулює основні засади нової освітньої системи.

Новий Стандарт початкової освіти націлює на тому, що вчителі мають працювати за іншими підходами, тому МОН спільно з громадською спільнотою “Освіторія”, міжнародним фондом “Відродження” та студією онлайн-освіти EdEra навчало на початку учителів, які експериментували у перших класах. Тривалою була і підготовка тренерів з усіх областей України, які навчали учителів, а також був створений онлайн-курс для підсилення очного навчання. Для інформування про перебіг реформи та її ключові позиції також було створено сайт «Нова українська школа» у партнерстві з громадською організацією «Смарт освіта».

Ключові зміни оновлених програм полягали у наступному:

- переході від знаннєвої парадигми до компетентнісної;
- надання свободи у діяльності учителя;
- розвиток зацікавлення і підвищення мотивації учнів у навчанні;
- повага до гідності учня, створення умов для саморозвитку і самовираження учнів;
- підготовці та апробації до реформи початкової школи 2018 р.

Основні засади змін полягали у зміні цілей навчання, а не стандартів, зміні підходів у навчанні, а не результатів навчання. Отже, Державний стандарт початкової загальної освіти не змінився, результати навчання залишилися ті ж самі, як і перелік предметів, однак було внесено зміни до методичних рекомендацій та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Тому, почавши навчальний рік з 1 вересня 2017 р., згідно з цими ключовими змінами, учителі уже не перевіряють *червоною ручкою*, оскільки у Міністерстві освіти та науки України вважають червоний колір таким, що «травмує» і лякає дитину, а зелений є кольором надії і спокою. У «*принципі зеленої ручки*» увага дитини фіксується не на помилках, а на її успіху. Колір ручки для виставлення оцінок в зошитах і щоденниках вчитель може вибрати самостійно.

У першому класі учитель також дозволяє писати *простим олівцем*, чим і надає право дитині на помилку. На розсуд учителя допускається виправлення або гумкою, або закресленням, при цьому час і етап переходу на кулькову ручку визначає сам учитель, індивідуально для кожної дитини. Згідно з такими змінами пропонувалася *конфіденційність оцінок* та увага зосереджується на принципі диференціації оцінок. Ми повністю поділяємо думку науковців в тому, що дитину потрібно порівнювати не з іншими дітьми, а з нею самою у прогресі.

Також сьогодні робиться акцент на таких *критеріях читання*, як правильності, усвідомленості, виразності читання, однак – не на швидкості. Варто зауважити, що йшла дискусія й з приводу *вивчення таблиці множення* учнями 2 класу та перенесення її у 3 клас, оскільки вважалося, що для учнів 10-12 років таке запам'ятовування є процесом легшим та усвідомленішим. Прислухавшись до думки психологів, учням початкової школи залишено канікули та вихідні дні тижня як законний час для відпочинку від будь-якого регламентованого навчання, зокрема і *виконання домашніх завдань*.

Зауважуємо, що відповідно до оновленої програми вилучено цілу низку творів радянських авторів і додано *твори сучасних дитячих письменників*. З цією метою враховано пропозиції сучасних авторів щодо вміщення їх творів у зміст підручників для початкової школи, які вони рекламували на сайтах Інтернету. Ми погоджуємося із думкою Міністра освіти та науки України в тому, що учителі самостійно можуть приймати рішення, які твори мають читати

учні, звертаючи увагу лише на твори із цікавим змістом, які б учні читали залюбки та були суголосними їх сучасному світосприйняттю.

Варто зауважити, що змін зазнали усі 13 предметів початкової школи. Спільних зміни, які торкнулися усіх цих предметів, полягали в тому, що у програмах є *відсутній обов'язковий розподіл кількості годин на кожну тему*: учитель є справжнім господарем у цьому аспекті освітнього процесу.

Отже, ми виокремлюємо позитивний момент: вперше в одному документі компактно наведено опис ключових змін до всіх оновлених програм, зміни до яких стали результатом відкритого обговорення на освітній Інтернет-платформі EdEra (<https://www.ed-era.com>).

Матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення

Освітнє середовище організоване таким чином, що кожна дитина має можливість почувати себе у класі затишно і безпечно, а кожен клас відображає ту спільноту дітей, яка там навчається. Навчальний простір облаштований так, щоби задовольняти індивідуальні потреби кожної дитини та сприяти роботі дітей в малих групах. Спільна робота у шкільному колективі сприяє розвитку взаємоповаги і відповідальності. Водночас, є місця, де дитина зможе побути наодинці. Так само мають бути виділені місця, де б діти змогли зберігати особисті речі, які вони приносять у школу. Стіни і меблі мають використовуватися для розміщення робіт учнів. Така увага до дитячої праці й творчості підвищує їхню самооцінку і формує гідність.

Навчальне середовище, у центрі якого – дитина (поняття «***дитиноцентризму***»).

Закон “Про освіту” передбачає кадрову автономію. Тепер директор школи може самостійно призначати своїх заступників, приймати на роботу та звільняти педагогічних працівників. Окрім того, керівники шкіл (як і вчителі) уже приймаються на роботу за строковим контрактом (договором). Директор школи обирається за конкурсом. Одна людина може бути на цій посаді не більше двох термінів по 6 років (якщо особа призначається на цю посаду вперше, перший термін складатиме 2 роки). Після ця людина зможе обіймати інші посади в цій школі або ж брати участь у конкурсі директорів в іншій школі.

Ми виокремлюємо важливі цінності, на яких ґрунтується Новий Державний стандарт початкової освіти:

дитинство – навчальний процес здійснюється відповідно до вікових особливостей дітей, акцентована увага на проектну діяльність;

радість – пізнавальний процес організовано з метою принесення радості дитині; обсяг домашніх завдань зменшено, а час на рухову активність і творчість – збільшено;

особистість – дитині створено умови для розвитку особистості, замість слухняності формуються автономність та незалежне мислення; учитель формує в них самоповагу і впевненість у собі.

здоров'я – у «Новій українській школі» з 1 класу в учнів формується здоровий спосіб життя, створюються умови для фізичного й психоемоційного розвитку;

безпека – створено атмосферу довіри і взаємоповаги, школа є безпечним місцем, де немає насильства, цькування та дискримінації.

Акцентуємо увагу й на тому, що у класній кімнаті **освітнє середовище** організоване таким чином, що кожна дитина почуває себе у класі затишно і безпечно, а кожен клас відображає ту спільноту дітей, яка навчається.

Навчальний простір облаштований з метою задоволення індивідуальних потреб кожної дитини та сприяння роботі учнів у малих групах, а це сприяє розвитку взаємоповаги і відповідальності. Водночас, варто зауважити, у школі є місця, в яких дитина може побути наодинці, і місця, де вона може зберігати особисті речі, що приносить у школу. Стіни і меблі використовуються для розміщення робіт учнів. Ми повністю погоджуємося, що така увага до дитячої праці й творчості підвищує їхню самооцінку і формує гідність. Отже, дитина є у центрі навчального середовища.

Зауважуємо, що на сьогоднішній день зроблено акцент й на тому, що *уроки фізкультури* за наявності спеціалістів (фахівців) замінені *уроками хореографії*, а у школах із відповідною матеріально-технічною базою із наявністю басейнів, - уроками плавання. Більше уваги приділено *фізкультпаузам, фізкультхвилинкам, руханкам, виконанню творчих завдань*.

З цією метою широко використовуються мультимедійні дошки, килими на підлогах, подушечки, одномісні парти на колесах. При чому серед учнів – жодних змагань на швидкість. Мобільні й легкі меблі. Рекомендується для учнів початкових класів створити вісім **навчальних осередків**:

- 1) навчально-пізнавальної діяльності (з партами/столами)
- 2) змінні тематичні осередки (дошки/фліп-чарти/стенди для діаграм з ключовими ідеями);
- 3) гри (настільні ігри, інвентар для рухливих ігор);
- 4) художньо-творчої діяльності (полички для зберігання приладдя та стенд для змінної виставки дитячих робіт);
- 5) куточок живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум);
- 6) відпочинку (з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами,

подушками з м'яким покриттям);

7) дитяча класна бібліотечка;

8) осередок вчителя (стіл, стілець, комп'ютер, полиці/ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо).

За сучасною концепцією, парти і стільці мають бути модульними, тобто такими, щоб навіть дитина могла їх легко переставляти. Адже робота в класі тепер не передбачає постійного сидіння в три ряди обличчям до дошки.

Парти

Різні види роботи вимагають постійної зміни локацій: дітям потрібно працювати в парах, у групах по 3-4-6 осіб. Тому модульні меблі мають бути достатньо легкими для пересування, а також без нахилу, щоб школярі могли, наприклад, малювати на великих ватманах. До того ж шкільні меблі мають бути зручними та адаптованими до зросту дітей. Ідеально, якщо їх можна буде регулювати за висотою. Для школярів молодших класів доречно закупити парти трапецієвидної форми. Вони виглядають як звичайні столики на чотирьох ніжках, але їх можна легко розставляти в коло для групової роботи.

Стільці-гойдалки теж мають бути легкими. Недарма нейропсихологи

роблять акцент на тому, що в кожному класі є значна кількість дітей (до 50%), які гойдаються на стільчиках. Чудово, якщо в класах будуть спеціальні стільці на одній ніжці, на яких можна вчитися, погойдуючись, або просто кілька фітнес-м'ячів.

Якщо дитина починає гойдатися на своєму стільчику, її можна пересадити ненадовго на рухливий табурет або на м'яч, щоб вона побалансувала.

Як виглядають уроки в початкових класах різних країн світу

Також є *спеціальні подушки із шипами*, які можна стелити прямо на шкільний стілець – вони надуваються, і дитина може сидіти, трішки погойдуючись. А шипи дають відчуття тіла. Це допомагає зосередитися. Подушки із шипами, зроблені з м'якої гуми, замінюють фітнес-мяч: їх кладуть на стілець, наповнюють повітрям, і дитина має змогу погойдуватись на них під час уроку, не втрачаючи необхідної концентрації.

Доброю ідеєю є малювання *«Дошки настрою»*, на якій кожна дитина під своїм власним ім'ям клеїтиме смайлики з виразом різного настрою: сумом, радістю, здивуванням тощо. Таким чином, педагог бачитиме зміни і зможе вчасно відреагувати. Не зайвим буде написати Дні народження усіх учнів на окремому плакаті та гарно його оформити і розмістити на видному місці. Якщо вчитель або однокласники бачать сумний смайлик, неодмінно запитують: «Чому тобі сумно? Чим можемо допомогти?»

М'який килим для ранкового кола та обговорень

Сучасний освітній простір обов'язково передбачає зону, де можна постелити килим (у середньому – 2 на 3 метри, або 3 на 4 метри, якщо учнів понад 15). На ньому діти можуть сісти в коло. Адже і в НУШ, і в школах за кордоном діти починають заняття з ранкового кола, коли зустрічаються і налаштовуються на робочий день. Потім влаштовують у колі на килимі обговорення, а в кінці дня підбивають підсумки.

Килим краще стелити навпроти дошки: коли діти сидять на ньому в групах по 4, їм зручно розвертатись і дивитися на дошку. Якщо у школи недостатньо коштів на закупівлю килима, можна придбати подушечки для всіх учнів або пледи, які складають учетверо і розкладають поряд.

У цьому випадку плед може стати для кожного учня своєрідним «острівцем безпеки». Якщо, наприклад, дитині хочеться заспокоїтися, усамітнитись або відчувати себе в безпеці, то вона сідає на свій плед або загортається в нього.

Яйце-райце для усамітнення та перепочинку

Чудовий винахід нейропсихологів, який варто мати в класі, — кулеподібний **мішок-кокон**, або яйце-райце, як його ще називають. Це ефективний засіб для сенсорної інтеграції. Навіть у дорослих бувають моменти, коли хочеться відгородитися від усього світу, щоб відчувати тіло і самого себе. Тоді ми на м'якому дивані загортаємося в ковдру в позі ембріона й думаємо про щось.

Протягом дня у школі в дітей теж трапляються такі періоди, тому й

потрібне таке місце відпочинку та усамітнення для дітей. А вчитель, обговорюючи з дітьми правила класу, каже: «Якщо ти відчуваєш, що треба ненадовго усамітнитись і відпочити, коли болить голова або ти засмучений чи надто стомлений, можеш це зробити в куточку усамітнення на м'якій подушці, закутавшись у плед, чи в яйці-райці». Замість яйця-райця школа може закупити для класів великі подушки-крісла. Або придумати свою альтернативу — наприклад, велику іграшку в дитячий зріст – «Обійматор», якого можна міцно притиснути до себе.

Відкриті шафи

У відділеннях шаф у класах мають стояти методичні матеріали, книги та предмети, які діти використовують під час уроків. Школярі можуть їх спокійно взяти і так само без нагадувань поставити назад. Матеріали треба зручно розташовувати, щоб учні мали до них легкий доступ. Не треба ховати від дітей за замком муляжі та інші наочні матеріали, адже серед молодших школярів дуже багато кінестетиків, яким треба доволі часу, щоб пізнавати через дотик.

Мультиборд – поза концепцією НУШ. Доречно, якщо дошки в класах будуть маркерними – так можна уникнути пилюки від крейди. Зараз є спеціальні плівки, які наклеюють на стіни, щоб потім там писати. Вони дуже зручні у використанні, не надто дорогі і не псують стіну. А на рік для класу однієї плівки точно вистачає.

Добре, якщо в класі додатково є дошки або фліпчарти, на яких можна магнітами прикріплювати матеріали для конкретного уроку. Із приводу популярних нині **мультимедійних дощок** – це дійсно зручна річ, але дорога. У комплекті до неї треба мати комп'ютер і проектор. Діти із захопленням спостерігають за 3D-картинками. А ще більше школярам подобається самим «тачити» та перегортати пальцями об'єкти.

Однак мінус у тому, що більш ніж двоє дітей не зможуть продуктивно працювати біля такої дошки. Решта в цей час сидять і спостерігають. Такі завдання ефективніше відпрацьовувати за допомогою індивідуальних планшетів, тоді будуть залучені всі учні.

Чи потрібні на стінах портрети відомих діячів?

У радянській культурі був культ портрета. Мабуть, ще з тих часів існує традиція прикрашати стіни портретами діячів культури, мистецтва, політики. Сучасні науковці вважають, що у сучасному класі портрети варто змінювати згідно з тематичними зануреннями.

Наприклад, під час Шевченківських днів на стінах з'являться портрети Тараса Григоровича, а коли світ відзначатиме ювілеї Лесі Українки, Ісаака Ньютона, Альберта Ейнштейна та інших – не зайвими будуть їхні портрети в класі. Однозначно доречно буде розмістити в класі гімн України та державну символіку.

Бібліотека в кожному класі

У кожному класі обов'язково має бути міні-бібліотека із книжками, орієнтованими на вік дітей. Так кожна дитина щодня зможе самостійно обирати

саме ту книгу, яка їй до вподоби. Важливо, щоб книгу можна було прочитати за 10-15 хвилин (для молодшої школи). Розмістити міні-бібліотеку можна не лише у шафі, а й у великих коробках. Чудово, якщо книги будуть посортовані за темами.

Фонтанчики з питною водою

Під час уроку важливо робити перерви, щоб діти могли випити води – вона дає швидкий кисень, який надходить у мозок, отож працездатність підвищується. У школах варто встановити фонтанчики з питною водою, кулери або закупляти пляшечки, хоча це й дорожче. Діти також можуть приносити свої пляшки, які завжди матимуть під рукою. Базові потреби – попити води, сходити до туалету, перекусити, відпочити 5-10 хвилин, коли втомлений – мають стояти на першому місці.

Багато речей, які стануть частиною освітнього простору, школярі формують разом з учителями. Навчальне середовище має постійно змінюватися й доповнюватися протягом навчального року.

Так само в дітей має бути можливість показати те, що для них важливо. Наприклад, *вправа «Розкажи і покажи»* спрямована на те, щоб за допомогою візуальних матеріалів та малюнків дізнатись цікаву інформацію один про одного. Вчитель має визначити в класі осередки, які будуть заповнюватися візуальними розповідями дітей. Фото дітей та вчителів класу з датами днів народження можна розмістити на спеціальних стікерах на дверях класу або виділити для цього частину стіни.

Також клас має розробити ***правила в класі***, оформити їх на ватмані у формі коротких записів або малюнків, якщо діти ще не вміють писати. Потім ці правила розміщують у класі на видному місці. Не слід забувати і про результати групових робіт учнів – після презентації проектів і тем ці аркуші слід прилаштувати на стінах.

Дієвою є ***«Стіна слів»***. Краще розмістити її одразу під дошкою. Вона необхідна для того, щоб нові слова, значення та правопис яких діти не знають, були перед їхніми очима.

Вчителі шкіл, де недостатньо коштів на осучаснення освітнього простору,

можуть почати дратуватися, коли мова заходить про зміни. Але навіть якщо меблі в класі старі і немає можливості їх рухати, завжди можна облаштувати візуальний простір на стінах, біля дошки.

Завдання для самостійного пошуку

Репродуктивний рівень:

1. Розмежуйте поняття «інтеграція» та «диференціація».
2. Розкрийте освітні галузі Державного стандарту початкової освіти.
3. Випишіть вимоги щодо користування електронним підручником для початкової школи.

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
2. Користуючись сайтами Інтернету, занотуйте міркування сучасних науковців про матеріально-технічне забезпечення Нової української школи.
3. У групах проаналізуйте компетентності Нової української школи.
4. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання

1. Виправте помилки стрілками щодо цінностей, на яких ґрунтується Новий Державний стандарт початкової освіти:
дитинство – пізнавальний процес організовано з метою принесення радості дитині; обсяг домашніх завдань зменшено, а час на рухову активність і творчість – збільшено;
радість – створено атмосферу довіри і взаємоповаги, школа є безпечним місцем, де немає насильства, цькування та дискримінації.
особистість – дитині створено умови для розвитку особистості, замість слухняності формуються автономність та незалежне мислення; учитель формує в них самоповагу і впевненість у собі.
здоров'я – у «Новій українській школі» з 1 класу в учнів формується здоровий спосіб життя, створюються умови для фізичного й психоемоційного розвитку;
безпека – освітній процес здійснюється відповідно до вікових особливостей дітей, акцентована увага на проектну діяльність;

2. Дайте чи продовжіть визначення:
Освітнє середовище організоване таким чином, що кожна дитина
Яйце – райце НУШ –
Дошка настрою – це
Стіна слів – це....

Творчий рівень:

1. Складіть словничок педагогічних термінів з цієї теми на основі аналізу літератури. Для цього випишіть по 2-3 варіанти визначень кожного ключового терміну, що пропонуються авторами. Попробуйте сконструювати власні дефініції.
2. Порадившись у групі, спроектуйте освітнє середовище НУШ.

3. Змодельуйте класне середовище із новими меблями, в якому ви б хотіли працювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладами освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г. Пониполяк. - Івано-Франківськ: ОІППО, 2002. - С 120-125.
2. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017р.), № 2145 – VIII.
3. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Касьяненко. - К.: Вища школа, 1993.- С. 306-307.
4. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула. - К.: Академія, 2000. - С. 413 - 418.

ТЕМА 5

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ, ПЕРЕДУМОВИ УСПІХУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навчальні цілі:

Знати: особливості освітнього процесу сучасної початкової школи. Сучасні форми організації освітнього процесу у сучасній початковій школі. Нестандартні уроки у початковій школі. Роль інтегрованих уроків в освітньому процесі сучасної початкової школи. Колективна, індивідуальна, парна, групова, кооперативно-групова форми навчання у початковій школі. Традиційні та нетрадиційні методи навчання у початковій школі. Перевага ігрових методів навчання у сучасній початковій школі. Роль формування критичного мислення в учнів початкових класів. Елементи створення ситуації успіху у сучасній початковій школі. Нові форми проведення батьківських зборів у Новій українській школі.

Уміти: моделювати різні види діяльності учнів початкової школи на різних етапах уроку, оптимально поєднувати форми й методи навчання в урочній та позаурочній діяльності початкової школи

Ключові слова: форми організації освітнім процесом; нестандартні уроки у початковій школі, інтегровані уроки в освітньому процесі сучасної початкової школи, колективна, індивідуальна, парна, групова, кооперативно-групова форми навчання у початковій школі, традиційні та нетрадиційні методи навчання у початковій школі. ігрові методи навчання, критичне мислення, створення ситуації успіху, форми проведення батьківських зборів.

План

- 5.1. Сучасні форми організації освітнього процесу у сучасній початковій школі.
- 5.2. Нестандартні уроки у початковій школі. Роль інтегрованих уроків в освітньому процесі сучасної початкової школи.
- 5.3. Колективна, індивідуальна, парна, групова, кооперативно-групова форми навчання у початковій школі.
- 5.4. Традиційні та нетрадиційні методи навчання у початковій школі. Перевага ігрових методів навчання у сучасній початковій школі. Роль формування критичного мислення в учнів початкових класів.
- 5.5. Елементи створення ситуації успіху у сучасній початковій школі.
- 5.6. Нові форми проведення батьківських зборів у Новій українській школі.

Короткі теоретичні відомості

Як свідчать сайти Інтернету, учні пілотних шкіл навчаються за методикою LEGO , яку з 2018 р. планує Міністерство освіти та науки України поширити на всі школи. У другому півріччі 100 пілотних шкіл України отримали набори «Шість цеглинок». За словами Джона Гудвіна – генерального директора The LEGO, ця технологія навчання допоможе учням тренувати пам'ять, розвивати моторику і творчо мислити. Через ігрову діяльність, вважає директор цієї

технології, учні зможуть навчитися таким важливим, передбаченим НУШ умінням, як, наприклад, вирішення проблемних завдань.

Ми погоджуємося із думкою науковців в тому, що тим самим можна змінити школу і підхід до навчання. Ці ідеї підтримала Міністр освіти та науки України, стверджуючи, що потрібно обов'язково забезпечити нову початкову школу новим обладнанням і новими методиками, зокрема, навчання через гру, а також навчити педагогів методики їх використання.

У початковій школі є можливість інтеграції математичної і природничої, гуманітарної і художньо-естетичної освіти. **Інтеграція навчальних предметів у початковій школі** – це вимога часу, це творчість, самобутність, мистецтво педагога. Інтегрований урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність й ініціативу учнів, такий урок дає змогу підводити дітей до усвідомленої та емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати думки.

Інтегрований урок об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного й емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня, що дає змогу пізнавати певне явище різнобічно, досягати цілісності знань. Він спрямований на розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій, відображених у різних науках та відповідних їм навчальних предметах.

Головною метою інтегрованих уроків є:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів;
- виявлення здібностей учнів та їхніх особливостей;
- формування навичок самостійної роботи школярів із додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчають;
- ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання.

Інтегрований урок можна будувати в межах як одного навчального предмета (*внутрішньо-предметна інтеграція*), так і в результаті кількох навчальних дисциплін (*міжпредметна інтеграція*) або на змістовій основі інтегрованого курсу. **Міжпредметні зв'язки** дають змогу поглибити вивчення матеріалу без додаткових затрат, реалізувати взаємну систематизовану узгодженість, стимулювати учнів до використання набутих знань у повсякденній практиці. Однак не можна ототожнювати інтегрований урок і урок із міжпредметним зв'язками.

Сьогодні інтегровані уроки, побудовані на основі змісту інтегрованих курсів, відповідно до інтегрованих програм та посібників. Наприклад, „Веселковий” інтегрований курс з природознавства, що охоплює матеріал, спрямований на виконання інтегрованих завдань із природознавства, географії,

фізики, біології, хімії та суспільствознавства, українознавства. Зміст курсу дає учням змогу набути цілісних знань про людину та її життєвий світ – про природу рідного краю, рід, родину, народні традиції, духовний спадок минулих поколінь українського народу. Основою формування цілісності знань є уявлення учнів про найзагальніші зв'язки у природі, відображені в закономірностях природи.

Уроки побудовані за змістом інтегрованих курсів, передбачають введення ігрових форм, методів, проблемних ситуацій, що сприяє активізації мовленнєвої, мисленнєвої, пізнавальної діяльності, естетичному вихованню. Вчитель має змогу використовувати арт-терапію на уроках (твори живопису, музики – кольоро- та музикотерапію), що сприяють зняттю напруженості, перевантаженості, стомлюваності завдяки переходу на різні види діяльності. Інтегровані курси в початковій школі мають на меті поступово зменшувати кількість обов'язкових навчальних предметів і запобігати перевантаженню учнів.

Інноваційні форми навчання:

- *оздоровлювальне навчання* – як арт-терапія, лікувальна фізкультура, точковий масаж, фітотерапія;

- *веселкові уроки* як перспективна форма навчання дітей, коли навчальний матеріал подають у вигляді коротких текстів з ілюстраціями і веселих контрольних робіт;

- *навчальні пісні* – пісні, написані на відомі мотиви класичних і народних творів та дитячих пісень, у тексті яких закладені базові поняття уроків;

- *навчальні рухливі ігри* – ігри за темою уроку.

Також мають місце й інноваційні ***методичні прийоми***, що дають змогу ліквідувати втому: сонячний дощ, навчальні пісні, рухливі ігри, досліди, експерименти. Наприклад, *навчання музикою* – це терапевтична педагогіка, головною особливістю якої є повторюваність інформації; *сонячний душ* – це спосіб відновлення енергії (самозанурення в потік сонячного світла).

Сьогодні широко впроваджуються елементи педагогічних технологій, зокрема має місце ***арт-терапії*** як ефективний метод навчання, що впливає на емоційний та фізичний стан учнів засобами мистецтва, заняття з різними видами музичної і художньої діяльності сприяють розвантаженню учнів, розвитку творчості, креативності й індивідуальності особистості, поліпшенню самопочуття

Важливу роль, наприклад, відіграють ***„релаксаційні комплекси“***, мета яких є те, що за допомогою керованої фантазії можна зняти в учнів утому та поповнити енергію, позбутися негативних емоцій. Для проведення уроків із використанням цих релаксаційних комплексів може знадобитися таке *обладнання*: набір яскравих малюнків різнокольорових листочків, хмаринок, сонечка та краплинок води, музичний супровід.

Сучасні учителі-дидакти м.Львова широко використовують *цікаві казки та оповідання із творчими завданнями*, які діти складають під мелодію, імітуючи рухи рослин і тварин:

– *казки на слухання*: „П’ять друзів Ворона (діти – „кар”), Котик („няв”), Песик („гав”), Гусак („шшш”), Півник („ку-ку-ріку”) зібрались на галявині. І ось вони пішли (тупають ногами). Згодом потрапляють у якусь пригоду. Півень зняв галас („ку-ку-ріку”), Котик занявкав („няв”), Песик загавкав („гав-гав-гав”), Гусак зашипів („шшш”), Ворона закаркала („кар”)...;

– *казка із загадками*: „На узліссі бігала Наталочка. Вона побачила друга при дорозі на одній нозі (гриб). Дівчинка помилювалась ним і запитала: „Чи не важко стояти тобі на одній ніжці?”. Грибок охоче відповів: „Ні, мила дівчинко, нею я вбираю із землі всі поживні речовини, які необхідні мені для життя”. У Наталочки з Грибком зав’язалася цікава розмова... Звідкись узявся біленький, а влітку сіренький (зайчик) і т.д.

– *розповідь казки з кінця*;

– *придумування казки зі зміною її початку та ін.*

Застосування педагогами універсальних методів розвитку у дітей творчості і нестандартного мислення, зокрема й критичного, дає змогу підвищити ефективність освітнього процесу.

Що змінюється для *батьків?*

Батьки – це перші учителі й найкращі знавці своєї дитини. «Нова українська школа» передбачає, щоб учителі разом із батьками утворювали партнерство, у центрі якого знаходиться дитина. Батьки зможуть співпрацювати з учителем таким чином:

- брати участь у постійному діалозі, у тому числі – у *батьківських зборах*;
- організувати додаткову комунікацію (групи в месенджерах, інформаційні розсилки, «чайні зустрічі», обміни книжками та іграми);
- допомагати в організації заходів, проведенні класних і позашкільних занять.

Коли батьки беруть участь у шкільних заходах, співпрацюють з учителем, дитина бачить, що всі значимі для неї дорослі піклуються про неї. Відтак, зростає її самоповага. Об’єднання зусиль учителів і батьків сприяє особистісному зростанню дитини і полегшує засвоєння матеріалу. Це підтверджують наукові дослідження. Ось чому важливо зробити школу і дім одним цілим для дитини.

Один з принципів Нової української школи – *партнерство*, у тому числі між школою та батьками. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній процес.

У Новій українській школі батькам легше контролювати фінанси школи. Усі заклади освіти, які отримують публічні кошти (це, наприклад, бюджетні кошти та благодійні внески), зобов’язані оприлюднювати свій кошторис та інформацію про витрати. І батьки тепер можуть здійснювати перерахування

благодійних внесків цілеспрямовано на школу, а не збирати готівкові кошти, які дуже складно обліковувати.

Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – нарізний камінь, який допоможе досягти всіх інших результатів. Адже лише так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя. І врешті – зробити українську школу відкритою, цікавою та сучасною.

Завдання для самостійної роботи

Репродуктивний рівень:

1. Розгляньте і проаналізуйте сучасні форми організації освітнього процесу у сучасній початковій школі.
2. Простудіюйте роль інтегрованих уроків в освітньому процесі сучасної початкової школи.
3. Наведіть конкретні приклади колективної, індивідуальної, парної, групової, кооперативно-групової форм навчання у початковій школі (клас, тема уроку, предмет – на вибір).
4. Розмежуйте традиційні та нетрадиційні методи навчання у початковій школі. Окресліть важливість оптимального їх поєднання.

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
2. Розробіть у парах нові форми проведення батьківських зборів у Новій українській школі.
3. Напишіть реферат на тему:
«Перевага ігрових методів навчання у сучасній початковій школі»;
«Роль формування критичного мислення в учнів початкових класів»;
«Елементи створення ситуації успіху у сучасній початковій школі».
4. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання:

1. Визначте:
Арт-терапія, лікувальна фізкультура, точковий масаж, фітотерапія:
а) оздоровлювальне навчання;
б) веселкові уроки;
в) навчальні пісні;
г) навчальні рухливі ігри.
2. Перспективна форма навчання дітей, коли навчальний матеріал подають у вигляді коротких текстів з ілюстраціями і веселих контрольних робіт
а) оздоровлювальне навчання;
б) веселкові уроки;
в) навчальні пісні;

г) навчальні рухливі ігри.

3. Пісні, написані на відомі мотиви класичних і народних творів та дитячих пісень, у тексті яких закладені базові поняття уроків):

а) оздоровлювальне навчання;

б) веселкові уроки;

в) навчальні пісні;

г) навчальні рухливі ігри.

2. Продовжіть терміни:

навчання музикою – це терапевтична педагогіка....

сонячний душ – це спосіб відновлення

Творчий рівень

1. Складіть словничок педагогічних термінів з цієї теми на основі аналізу літератури. Для цього випишіть по 2-3 варіанти визначень кожного ключового терміну, що пропонуються авторами. Попробуйте сконструювати власні дефініції.

2. У групі виберіть українську народну казку, вилучіть з неї негативні елементи, запропонуйте свої кінцівки чи початки до цих казок, кульмінаційні моменти.

3. У парах проаналізуйте зразки усної народної творчості. З метою формування критичного мислення, випишіть лише ті, які б ви залюбки передали своїм вихованцям.

4. У формі ділової гри проведіть міні-заняття із використанням елементів створення ситуації успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладів освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г. Гіониполяк. - Івано-Франківськ: ОШПО, 2002. - С 104-119.
2. Сухомлинський В.О. Павліська середня школа / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4. – С.65-69.
3. Тягур Р.С. Теорія управління навчально-виховним процесом / Р.С. Тягур. - Івано-Франківськ, 1997. - С 97 -112.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник / М.М.Фіцула. - К.:Академія. 2000. - С.413 -418.

ТЕМА 6

ЗМІСТ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ, ІНСТИТУТИ МЕТОДИ І ЧИННИКИ ВИХОВАННЯ, ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

План

6.1. Система актуальних виховних завдань в освітньому процесі початкової школи.

6.2. Система цінностей сучасного українського виховання.

6.3. Роль церкви, сім'ї, громадськості у вихованні учнів початкової школи. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у вихованні учнів молодшого шкільного віку.

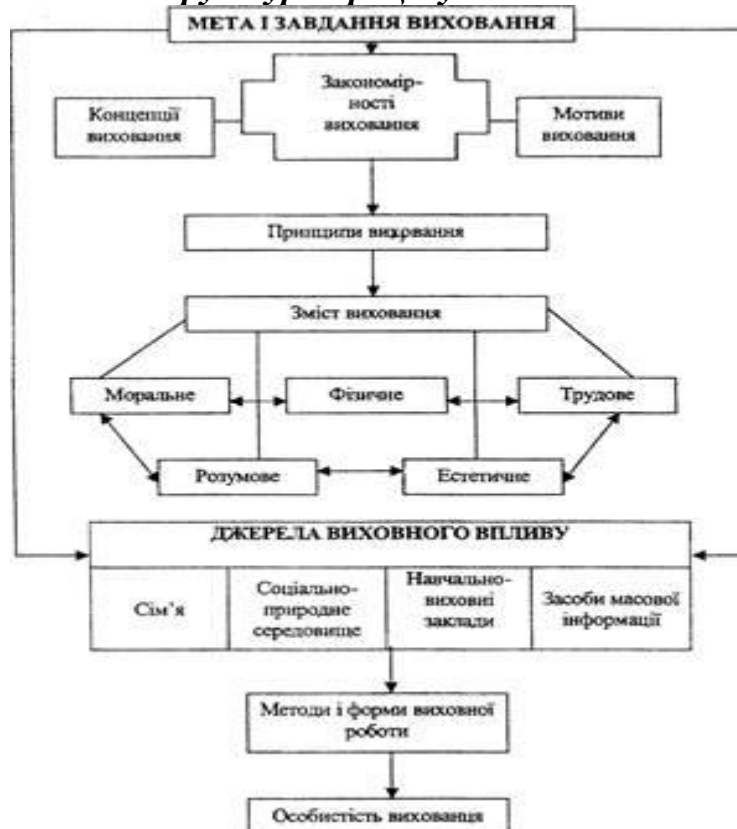
6.4. Духовно-моральне виховання учнів початкової школи. Виховання спільноти у Новій українській школі.

6.5. Патріотичне, моральне, естетичне, родинне, валео-екологічне виховання учні початкової школи.

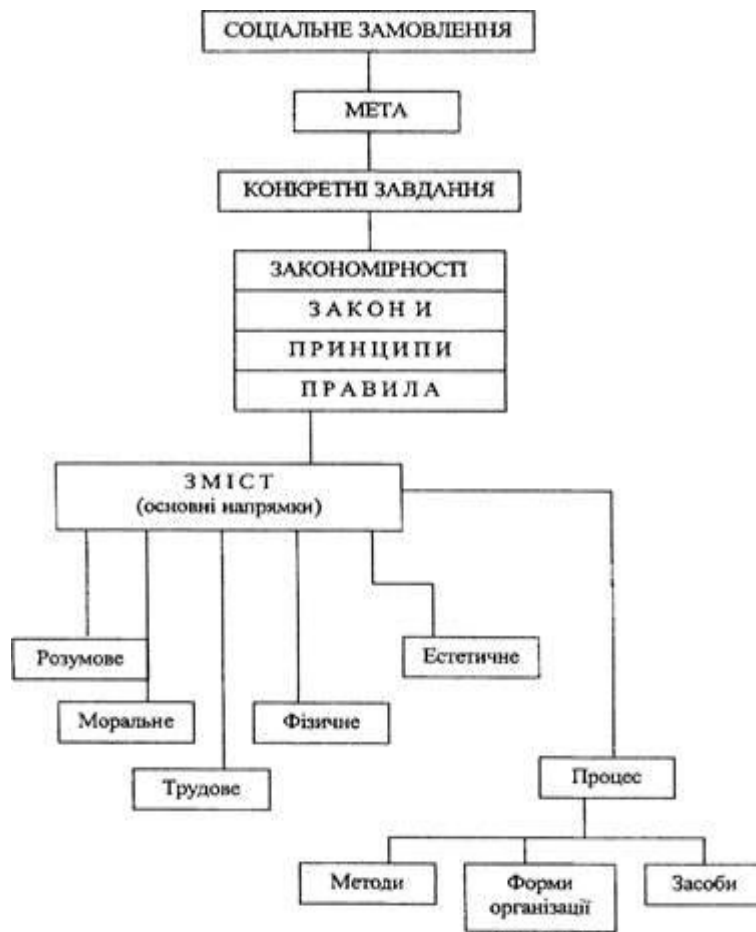
Короткі теоретичні відомості

Характеристика процесу виховання

Структура процесу виховання

Зміст виховання

Принципи та специфіка виховання

Закономірності виховання

Методи організації виховання

МЕТОДИ			
Формування свідомості	Організація життя і діяльності	Стимулювання	Контролю
Розповідь, бесіда, пояснення, лекція, доповідь, дискусія, читання літературних джерел, приклад, пошукові методи, методи сутесії	Педагогічна вимога (пряма, опосередкована, через колектив), громадська думка, доручення, виховні ситуації	Заохочення, покарання, змагання, "перспективні лінії", природних наслідків	Оцінка, самоконтроль, самодисципліна

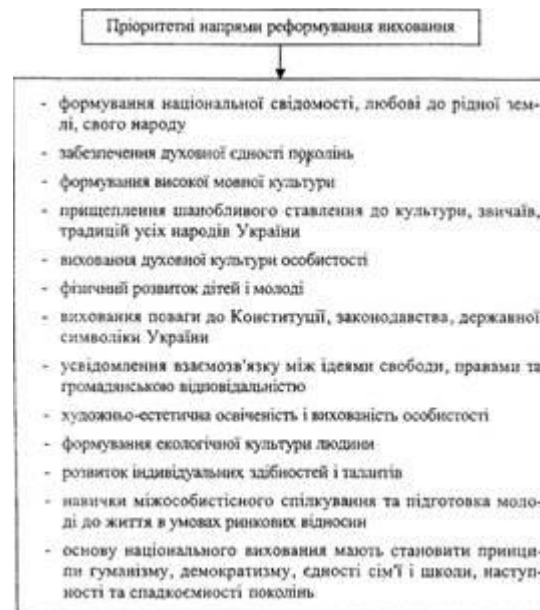
Форми організації виховання

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ	
<ul style="list-style-type: none"> - ДИСПУТИ - ОЛІМПІАДИ - БЕСІДИ - ПОХОДИ - КРОСИ - УСНІ ЖУРНАЛИ - ІНФОРМАЦІЇ - ТЕМАТИЧНІ ЗБОРИ - ЛІНІЙКИ - ЯРМАРКИ МИРУ - ГУРТКИ - СЕКЦІЇ 	<ul style="list-style-type: none"> - ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ

Складники виховання всебічно розвиненої особистості

Мета національного виховання

Сутність національного виховання як цілісної системи

Кодекс цінностей сучасного українського виховання (за О. Вишневським)

**Кодекс цінностей сучасного українського виховання
(за О. Вишневським)**

Основні національні цінності • українська ідея; • державна незалежність України; • самопожертва в боротьбі за свободу нації; • патріотизм, готовність до захисту Батьківщини; • єдність поколінь на основі віри в національну ідею; • почуття національної гідності; • історична пам'ять; • громадська національно-патріотична активність; • пошана до державних та національних символів, до Державного гімну України; • любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій; • пошана до Конституції України; • підтримка владних чинників у обстоюванні незалежності України та розбудові атрибутів державності; •

орієнтація власних зусиль на розбудову Української держави і розвиток народного господарства; • прагнення побудувати справедливий державний устрій; • протидія антиукраїнській ідеології; • готовність стати на бік народів, які борються за національну свободу; • сприяння розвитку духовного життя українського народу; • дбайливе ставлення до національних багатств рідної природи; • увага до зміцнення здоров'я громадян України.

Основні громадянські цінності • прагнення до соціальної гармонії; • обстоювання соціальної і міжетнічної справедливості; • культура соціальних і політичних стосунків; • пошана до закону; • рівність громадян перед законом; • самовідповідальність людини; • права людини (на життя, власну гідність, безпеку, приватну власність, рівність можливостей тощо); • недоторканність особи; • право на свободу думки, совісті, вибору конфесії, участі в політичному житті, проведення зборів на самовияв тощо; • готовність до захисту індивідуальних прав і свобод інших людей; • пошана до національно-культурних цінностей інших народів; • повага до демократичних виборів і демократично обраної влади; • толерантне ставлення до чужих поглядів, якщо вони не суперечать абсолютним і національним цінностям.

Цінності сімейного життя • подружня вірність; • піклування про дітей; • піклування про батьків і старших членів родини; • пошана до предків, догляд за їхніми могилами; • взаємна любов батьків; • злагода та довіра між членами родини; • гармонія стосунків поколінь у родині; • демократизм відносин, повага до прав дитини і старших; • відповідальність за інших членів сім'ї; • допомога слабшим членам сім'ї; • гармонія батьківського і материнського впливу у вихованні дітей; • спільність духовних інтересів членів сім'ї; • здоровий спосіб життя, заняття спортом; • культ праці, дбайливе ставлення до її продуктів; • дотримання народних звичаїв, охорона традицій; • гостинність; • сімейна відкритість щодо суспільного життя; • гігієна сімейного життя; • багатодітність.

Цінності особистого життя • орієнтація на пріоритет духовних цінностей; • внутрішня свобода; • особиста гідність; • воля (самоконтроль, самодисципліна тощо); • мудрість, розум, здоровий глузд; • мужність, рішучість, героїзм; • лагідність, доброзичливість; • правдивість; • поміркованість (в їжі, статевих стосунках, висловлюваннях тощо); • урівноваженість в особистих і громадських справах; • оптимізм: почуття гумору, життєрадісність, бадьорість; • терплячість; • гармонія душі та зовнішньої поведінки; • зовнішньоетична вихованість (звички, манери, гігієна та акуратність у побуті, відраза до лихослів'я тощо); • підприємливість, старанність, ініціативність; • працьовитість, цілеспрямованість, витривалість, наполегливість; • самостійність (у мисленні, діяльності і т. ін.); • творча активність (розвинені уява, інтелект, спостережливість тощо); • дотримання слова, точність; • самокритичність,

почуття відповідальності; • ошадливість, дбайливе ставлення до свого і чужого часу; вміння мовчати і слухати інших • культ доброго імені, надійність у праці, партнерстві, збереженні чужої таємниці тощо;• турбота про охорону довкілля.

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною. Покликане воно виховувати у молодій людині високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потреби у служінні їй. Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи.

Орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток.

Розумове виховання – діяльність вихователя, спрямована на розвиток інтелектуальних сил і мислення учнів з метою прищеплення культури розумової праці. Розумове виховання відбувається у процесі засвоєння знань і не зводиться до нагромадження певного їх обсягу. Процес здобуття знань і якісне їх поглиблення є чинником розумового виховання лише тоді, коли знання стають особистими переконаннями, духовним багатством людини.

Моральне виховання – виховна діяльність школи, сім'ї з формування в учнів моральної свідомості, розвитку морального почуття, навичок, умінь, відповідної поведінки. Моральне виховання розпочинається в сім'ї, продовжуючись у процесі соціалізації особистості. Його основу складають загальнолюдські та національні цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві. Серед таких норм — гуманізм і демократизм, що відображаються в ідеалі вільної людини з високорозвиненим почуттям власної гідності, поваги до гідності іншої людини. Моральне виховання передбачає формування в дітей почуття любові до батьків, вітчизни, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності захищати слабших, шляхетного ставлення до жінки, благородства, інших чеснот.

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у людини культури, взаємодії з природою. Завдання екологічного виховання полягає в нагромадженні, систематизації, використанні екологічних знань, вихованні любові до природи, бажання берегти і примножувати її, у формуванні вмінь і навичок діяльності в природі. Зміст його полягає в усвідомленні того, що світ природи є середовищем існування людини,

тому вона має бути зацікавлена в збереженні його цілісності, чистоти, гармонії. Екологічне виховання неможливе без уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки щодо стану природи, виробляти способи розумної взаємодії з нею. Ці уміння учні набувають на уроках та в позаурочній діяльності. Водночас естетична краса природи сприяє формуванню почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності, запобігання нанесенню збитків природі.

Статеве виховання – процес засвоєння підростаючим поколінням знань про взаємини статей, формування культури поведінки і потреб керуватися у стосунках з особами протилежної статі нормами моралі. Воно полягає у формуванні духовності, високих моральних якостей в юнаків і дівчат, норм поведінки, відповідальності за свої вчинки, культури дружби, кохання, інтимних почуттів.

Правове виховання – виховна діяльність сім'ї, школи, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та правомірної поведінки дітей. Потреба широкого правового виховання молоді зумовлена зростанням творчої, організуючої, координуючої ролі права в соціальному, політичному й економічному розвитку суспільства.

Трудове виховання – виховання свідомого ставлення до праці через формування звички та навиків активної трудової діяльності. Завдання трудового виховання зумовлені потребами існування, самоутвердження і взаємодії людини в суспільстві та природному середовищі.

Естетичне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за запонами краси.

Фізичне виховання – система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь. Його завданням є створення оптимальних умов для забезпечення оптимального фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, отримання знань про особливості організму, фізіологічні процеси в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання і розвиток його потенціальних можливостей.

Завдання для самостійної роботи

Репродуктивний рівень:

1. Розкрийте зміст понять «виховання», «цінності виховання».
2. Проаналізуйте форми виховання учнів початкової школи.

3. Простудіюйте методи виховання учнів початкової школи.
5. У групах виберіть кодекс цінностей, выпишіть ті, які вважаєте прерогативними.
6. Змодельуйте інститути виховання та їх роль у підготовці дітей до школи.
7. Окресліть важливість оптимального поєднання методів виховання.

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
 2. Напишіть реферат на тему:
«Сімейні цінності, їх роль у вихованні дітей молодшого шкільного віку»;
«Екологічне виховання учнів початкової школи за новою парадигмою»;
«Інтерпретація цінностей особистого життя: погляд дитини молодшого шкільного віку».
6. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання:

2. Визначте:
 1. Виховання свідомого ставлення до праці через формування звички та навиків активної трудової діяльності:
 - а) трудове виховання;
 - б) фізичне виховання;
 - в) естетичне виховання навчальні пісні;
 - г) моральне виховання.
 2. Педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за запонами краси:
 - а) трудове виховання;
 - б) фізичне виховання;
 - в) естетичне виховання навчальні пісні;
 - г) моральне виховання.
 3. Система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь:
 - а) трудове виховання;
 - б) фізичне виховання;
 - в) естетичне виховання навчальні пісні;
 - г) моральне виховання.
4. Продовжіть твердження:
Джерелами виховного впливу є
Основне завдання морального виховання учнів початкової школи є

Творчий рівень

1. Складіть словничок педагогічних термінів з цієї теми на основі аналізу літератури. Для цього випишіть по 2-3 варіанти визначень кожного ключового терміну, що пропонуються авторами. Попробуйте сконструювати власні дефініції.

2. У групі виберіть народну казку «Бременські музиканти». Проаналізуйте початок казки, розкрийте її негативні елементи, створіть Книгу скарг домашніх тварин.

3. У парах проаналізуйте зразки усної народної творчості (прислів'я та приказки). З метою виховання в дітей любові до природи, випишіть лише ті, які б ви залюбки передали своїм вихованцям.

4. У формі ділової гри проведіть міні-заняття із використанням правил моральної поведінки у природі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладами освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г.Понилюк. - Івано-Франківськ: ОППО, 2002. - С 6-38.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник / Н.П.Волкова. - К.: Академія, 2001. - Р. 4.1, 4.2.
3. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. – К.: ІЗИН, 1998. – 204 с.
4. Вишневський О.І. Теоретичні основи педагогіки / О.І. Вишневський, О.М.Кобрій, М.М.Чепіль – Дрогобич, 2001.
5. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремінь. – К.: Юрінколм Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва: навчальний посібник / М.Д.Касьяненко. - К.: Вища школа, 1993.- С 293-297.
7. Матвієнко О.В. Практикум з курсу «Теорія виховання» / О.В. Матвієнко. – К.: Стилос, 2001. – 256 с.
8. Мороз О.Г., Перші кроки до майстерності / О.Г. Мороз, В.Л. Омеляненко. – К., 2012. – 170 с.
9. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа // Твори в 5 томах. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 31 -40.
10. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Твори в 5 т. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 394-576.
11. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: В 5 т. – К., 1977. – Т.2. – С. 2-59.
12. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб./ В.М. Теслюк, П.Г. Лузан. – НАККІМ, 2012. – 304 с.Типові освітні програми для 1-4 класів. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 392 с.
13. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.
14. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність у початковій школі. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.

ТЕМА 7

МЕТОДИЧНА РОБОТА В ШКОЛІ І АТЕСТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Навчальні цілі:

Знати: особливості організації методичної роботи в початковій школі, перелік основних законодавчих, нормативних та організаційних документів, які регулюють діяльність школи, систему методичної роботи в школі.

Уміти: реалізовувати знання про організацію методичної роботи в середніх загальноосвітніх закладах у практичну діяльність вчителя початкових класів, уміти оперувати та використовувати основні законодавчі, нормативні та організаційні документи, які регулюють діяльність школи, формувати вміння аналізувати план роботи предметного методоб'єднання.

Ключові слова: методична робота в школі, форми, функції методичної роботи, завдання методичної роботи, підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників, законодавчі, нормативні та організаційні документи, які регулюють діяльність школи

План

- 7.1. Зміст та форми проведення методичної роботи у початковій школі.
- 7.2. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників початкової школи відповідно до Закону України «Про освіту».
- 7.3. Сертифікація педагогічних працівників відповідно до Закону України «Про освіту».
- 7.4. Моральні якості вчителя початкової школи у Новій Українській школі.
- 7.5. Професійна модель сучасного учителя початкової школи.

Короткі теоретичні відомості

З метою удосконалення фахової підготовки педагогічних кадрів у школах проводять методичну роботу.

У процесі методичної роботи здійснюються підвищення науково-методичного рівня вчителя, підготовка до засвоєння змісту нових програм і технологій їх реалізації, постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних наук вивчення і впровадження у шкільну практику передового педагогічного досвіду, творче, збагачення новими, прогресивними і досконалими методами і засобами навчання, вдосконалення навичок самостійної роботи вчителя, надання йому кваліфікованої допомоги.

Методична рада школи. У великих школах утворюється методична рада, яка координує всю методичну роботу, що ведеться в школі. До складу методичної ради входять керівники шкільних методоб'єднань, шкільного передового педагогічного досвіду, творчих груп, найбільш досвідчені вчителі, вчителі-новатори. Склад методичної ради затверджує педагогічна рада школи, а очолює її роботу заступник директора з освітньої роботи.

У зміст роботи методичної ради школи входить:

- 1) визначення основних напрямів діяльності предметних методоб'єднань, методоб'єднань учителів початкових класів, класних керівників, шкіл передового педагогічного досвіду, творчих груп;
- 2) організація і проведення педагогічних читань, розробка тематики виступів на них, рецензування доповідей, розробка проекту рекомендацій педагогічних читань;
- 3) вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду, досягнень психолого-педагогічної науки в практику роботи школи;
- 4) розробка тематики і програм семінарів, практикумів для педагогічних працівників;
- 5) випуск методичних бюлетенів про передовий педагогічний досвід, про новини педагогічної і методичної літератури;
- 6) проведення консультацій для молодих учителів та педагогів, які одержали рекомендації за наслідками атестації;
- 7) організація роботи методичного кабінету школи; розробка проблеми, над якою працює школа.

Основні форми методичної роботи в школі

Методичну роботу в школі проводять в індивідуальній і колективній формах.

Індивідуальна форма. Ця форма методичної роботи вчителів є складовою їх самоосвіти. У процесі самоосвіти педагог систематично вивчає психолого-педагогічну, наукову літературу, бере участь у роботі шкільних, міжшкільних та районних методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань; розробляє окремі проблеми, пов'язані з удосконаленням освітньої роботи; проводить експериментальні дослідження; готує доповіді, виступи по радіо, телебаченню, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників та ін.

Однім із видів самостійної діяльності вчителя є робота над методичною темою, яка відповідає тій проблемі, над якою працює школа.

Стажування. Молоді спеціалісти, які закінчили заклади вищої освіти, упродовж першого року роботи за місцем працевлаштування проходять стажування. Його мета – набуття практичних умінь і навичок педагогічної діяльності. Під час стажування вони користуються всіма правами працівника школи і виконують покладені на них обов'язки. Керівник закладу освіти призначає для молодого вчителя наставника з числа кращих учителів відповідного фаху. Наставник надає стажисту допомогу в плануванні освітньої роботи, в розробці поурочних планів та ін. Результати стажування розглядаються наприкінці навчального року.

Колективні форми.

Відкриті уроки. Їх мета – підвищення майстерності всіх учителів. Основним завданням відкритих уроків – є впровадження в практику роботи вчителів передового педагогічного досвіду і результатів досліджень педагогічної науки. Аналіз та обговорення відкритих уроків необхідно проводити цілеспрямовано, науково, принципово, проте поєднуючи з доброзичливістю у критичних зауваженнях, з практичними рекомендаціями, які надаються кваліфікованими спеціалістами.

Взаємне відвідування вчителями уроків – важлива форма у підвищенні педагогічної майстерності вчителів. Недосвідчений учитель при відвідуванні уроків старшого колеги збагачує свій методичний багаж, досвідчений педагог надає практичну допомогу в удосконаленні того чи іншого моменту уроку.

Предметні методичні об'єднання вчителів або предметні комісії – створюються при явності в школі п'яти вчителів з одного і того ж предмета. Крім предметних методоб'єднань, існують також методичні об'єднання вчителів початкових класів.

Методичні кабінети – створюють у школах для надання вчителям методичної допомоги та ознайомлення з досягненнями педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. В методичних кабінетах збирають кращі зразки тематичних та поурочних планів, методичні розробки класних годин, розробки складних тем освітніх програм, зразки художньої й технічної творчості учнів, саморобні прилади, матеріали з узагальнення досвіду освітньої роботи кращих педагогів та ін.

Семінар-практикум – продуктивна форма методичної роботи. Цінність його в тому, що вчителі самостійно опрацьовують педагогічну літературу з обговорюваної проблеми, аналізують власний досвід. Опрацьовані матеріали учасники семінару-практикуму оформляють у вигляді рефератів або доповідей.

Педагогічні читання. Проводяться з метою узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду з актуальної педагогічної тематики. Їх можна організувати у школі, районі, області, країні.

Науково-практична конференція – ефективна форма методичної роботи. З темою конференції педагогічну громадськість ознайомлюють заздалегідь. На пленарному засіданні розглядають основні питання проблеми, яка виноситься на обговорення, а під час роботи секцій розглядають конкретніші питання освітньої роботи, відвідують і аналізують уроки та виховні заходи у кращих школах. На підсумковому пленарному засіданні заслуховують звіти керівників секцій, обговорюють і приймають рекомендації науково-практичної конференції з відповідної проблеми.

Підвищенню фахового рівня педагогічних працівників сприяє також їх ***систематична атестація***, яку проводять з метою відповідності педагогів посаді, яку вони обіймають, рівневі кваліфікації, залежно від якого (а

також від стажу педагогічної роботи) їм встановлюється кваліфікаційна категорія, визначається тарифікаційна категорія, визначається тарифікаційний розряд оплати праці, присвоюється педагогічне звання. Важливе місце займає й *педагогічна сертифікація*.

Сьогодні один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що основна мета НУШ – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус. Тому, щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати. Цю свободу дає новий закон «Про освіту».

Учитель, який отримав свободу навчати, має отримати й свободу навчатися. І ця свобода теж передбачена реформою. Половину обов'язкових годин підвищення кваліфікації вчитель зможе проходити не в Інститутах післядипломної педагогічної освіти – а там, де обере сам. Є лише дві вимоги: за п'ять років підвищення кваліфікації має скласти 150 годин, і навчання має відбуватись щорічно. На сьогоднішній день Міністерство освіти і науки розробляє процедуру, за якою бюджетні кошти, що виділяються на підвищення кваліфікації вчителів, можна було спрямовувати громадським та приватним організаціям.

А щоб вмотивувати вчителів ще й фінансово, Міністерство запровадило *сертифікацію*. Це добровільна перевірка, проходження якої надасть учителям 20% надбавку до посадового окладу та звільнить від атестації.

У Законі України «Про освіту», зокрема у *статті 50 «Атестація педагогічних працівників»* зазначено:

1. Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників.

2. Атестація педагогічних працівників може бути черговою або позачерговою. Педагогічний працівник проходить чергову атестацію не менше одного разу на п'ять років, крім випадків, передбачених законодавством.

3. За результатами атестації визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюються кваліфікаційні категорії, педагогічні звання. Перелік категорій і педагогічних звань педагогічних працівників визначається Кабінетом Міністрів України.

4. Рішення атестаційної комісії може бути підставою для звільнення педагогічного працівника з роботи у порядку, встановленому законодавством.

5. Положення про атестацію педагогічних працівників затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

6. Положення про атестацію педагогічних працівників, які забезпечують здобуття фахових компетентностей спеціалізованої освіти, затверджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Стаття 51. Сертифікація педагогічних працівників

1. Сертифікація педагогічних працівників – це зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи.

2. Сертифікація педагогічного працівника відбувається на добровільних засадах виключно за його ініціативою.

3. Формування та забезпечення функціонування системи сертифікації педагогічних працівників здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Процедуру сертифікації педагогічних працівників здійснюють спеціально уповноважені державою установи, положення про які затверджує Кабінет Міністрів України.

4. За результатами успішного проходження сертифікації педагогічному працівнику видається сертифікат, який є дійсним *упродовж трьох років*. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником.

5. Педагогічні працівники, які отримують доплату за успішне проходження сертифікації, впроваджують і поширюють методики компетентнісного навчання та нові освітні технології.

Педагогічні працівники, які мають сертифікат, можуть залучатися до проведення інституційного аудиту в інших закладах освіти, розроблення та акредитації освітніх програм, а також до інших процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості та впровадженням інновацій, педагогічних новацій і технологій у системі освіти.

Стаття 24. Педагогічні працівники

1. Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах системи загальної середньої освіти. Перелік посад педагогічних працівників системи загальної середньої освіти встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 27. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Щорічне підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до Закону України «Про освіту». Загальна кількість академічних годин для підвищення кваліфікації педагогічного працівника впродовж п'яти років не може бути меншою за 150 годин, з яких певна кількість годин має бути обов'язково спрямована на

вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;

Для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, до штату закладу освіти вводиться посада *асистента вчителя*.

Завдання для самостійного пошуку

Репродуктивний рівень:

1. Занотуйте міркування педагогів про значення та особливості організації методичної роботи в закладах освіти.
2. Окресліть основні форми методичної роботи в школі.
3. Занотуйте основні ідеї нормативно-правової бази для організації та проведення в закладах освіти роботи з атестації педагогічних працівників.
4. Виокреміть принципи та умови проведення атестації педагогічних працівників, особливості її проведення за прийнятим новим Законом «Про освіту».
5. Розкрийте питання «Сертифікація педагогічних працівників».

Частково-пошуковий рівень:

1. Доберіть бібліографію до цієї теми.
2. Теми рефератів, співдоповідей та повідомлень:
 - а) Методичні об'єднання вчителів.
 - б) Зв'язки між різними формами методичної роботи в школі.
2. Накресліть схему-модель системи методичної роботи в школі.
3. Розробіть план оптимізації методичної роботи в школі.
5. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання:

- 1. Що входить в зміст методичної роботи в школі? Вкажіть «зайву» відповідь.***
 1. Вивчення і впровадження в практику роботи передового педагогічного досвіду.
 2. Вивчення і аналіз навчальних досягнень учнів.
 3. Аналіз навчальних програм, підручників, посібників, методичних рекомендацій.
 4. Знайомство з новими досягненнями психолого-педагогічних наук і методик викладання навчальних предметів.
 5. Атестація педагогічних працівників.
- 2. Вкажіть відповідь, у якій наведена індивідуальна форма методичної роботи.***
 1. Епізодичні семінари.
 2. Стажування.
 3. Відкритий урок.
 4. Методична оперативна нарада.
 5. Тиждень педагогічної майстерності.

3. Назвіть найбільш поширену колективну форму методичної роботи з учителями.

1. Методичні об'єднання вчителів.
2. Науково-практичні конференції.
3. Індивідуальні консультації.
4. Семінари.
5. Стажування.

4. Яка періодичність проходження педагогічними працівниками курсової перепідготовки?

1. Один раз у 5 років.
2. Один раз у 3 роки.
3. Щорічно.
4. У залежності від потреби.
5. У залежності від бажання.

5. Назвіть форму методичної роботи, яка, в основному, використовується під час проведення атестації педагогічних працівників. Учитель звітує про результати освітньої роботи, ділиться своїми знахідками, методичними доробками, знайомить колег з технологією власного досвіду.

1. Постійно чинний семінар.
2. Відкритий урок.
3. Творчий звіт учителя.
4. Науково-практична конференція.
5. Педагогічні читання.

6. Хто в школі безпосередньо організовує методичну роботу з учителями?

1. Директор школи.
2. Заступник директора школи з освітньої роботи.
3. Помічник директора з господарської роботи.
4. Педагог-організатор.
5. Керівник методоб'єднання.

7. Назвіть обов'язкову форму підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників.

1. Творчі звіти вчителів.
2. Тижні педагогічної майстерності.
3. Постійно чинні та епізодичні семінари.
4. Курси підвищення кваліфікації.
5. Методичні оперативні наради.

8. Яка періодичність проведення чергової атестації педагогічних працівників?

1. Щорічно.
2. Один раз у 8 років.
3. Один раз у 3 роки.
4. Один раз у 10 років.
5. Один раз у 5 років.

9. Хто проводить атестацію педагогічних працівників?

1. Директор школи.
2. Заступник директора школи з освітньої роботи.
3. Державні органи, до сфери управління яких належать заклади освіти.
4. Атестаційна комісія.
5. Педагогічна рада школи.

Творчий рівень

1. Складіть орієнтовний план роботи методичного об'єднання вчителів початкових класів, попередньо ознайомившись з роботою такого об'єднання в школі.

2. Проаналізуйте педагогічні ситуації (Кузьмінський А., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. – К.: Знання-Прес, 2003. – Т. 2

Педагогічні ситуації

Ситуація 9

У школі працювали кілька досвідчених учителів. Директор і завуч ставили їх у приклад іншим учителям. Але уроків цих учителів не відвідували. При цьому аргументували: «Ми віримо в їх педагогічну майстерність і відповідальність».

Як ви оцінюєте такий підхід адміністрації школи до оцінювання діяльності досвідчених колег? Із запропонованих альтернативних відповідей оберіть правильну, аргументуючи помилковість інших.

1. Якщо керівництво школи впевнено у достатньо високому рівні майстерності окремих учителів, знаючи їх виключну відповідальність за організацію навчально-виховного процесу з учнями, то справді їхні уроки можна й не відвідувати.

Керівництво загальноосвітніми закладами.

2. Подібна позиція адміністрації школи помилкова, оскільки сприяє формуванню у педколективі культу обраних, «безгрішних». Це веде і до появи нездорових взаємин у педагогічному колективі.

3. Уроки всіх учителів без виключення необхідно відвідувати за графіком.

4. Не варто залишати когось з учителів поза контролем. Директору школи або завучу необхідно без попередження відвідувати уроки всіх вчителів, у тому числі й досвідчених, щоб таким чином перевіряти високий рівень їх готовності до педагогічної діяльності.

5. Правильної відповіді немає.

Ситуація 10

У школі, яка вважалася в районі зразковою, часто проводились семінари вчителів шкіл району. У планах семінарів завжди передбачалось відвідування й аналіз уроків колег. Це були так звані «показові» уроки. Учителі й учні ретельно до них готувались: писали поширені плани-конспекти уроків, готували наочні посібники, спільно з учнями відпрацьовували відповіді на запитання вчителів,

самостійну роботу над індивідуальними завданнями тощо. Попередньо зрежисовані уроки проходили добре і захоплювали колег з інших шкіл.

1. Як ви оцінюєте такий підхід до підготовки і проведення показових уроків?

2. Чи потрібні в системі методичної роботи відкриті уроки?

3. Як до них, на вашу думку, треба готуватись?

4. У формі ділової гри проведіть заняття на тему «Методична робота в школі», керуючись орієнтовним планом семінарського заняття.

Орієнтовний план семінарського заняття на тему «Методична робота в школі»

Завдання: Ознайомлення із системою методичної роботи в школі (виступ заступника директора школи з освітньої роботи):

- а) предметні методоб'єднання вчителів;
- б) методоб'єднання вчителів початкових класів;
- в) методоб'єднання класних керівників;
- г) робота з молодими вчителями;
- д) методичні оперативки;
- е) методичні тижні;
- є) творчі звіти вчителів;
- ж) методична рада школи;
- з) індивідуальні консультації;
- й) творча група;
- і) методичний кабінет та ін.

Завдання1: Законспектувати повідомлення заступника директора школи з освітньої роботи.

Завдання 2: Ознайомитися з роботою і обладнанням методичного кабінету школи.

Завдання 3: Записати такі відомості:

- а) перелік матеріалів, що зосереджені в методичному кабінеті;
- б) назви та зміст стендів;
- в) зміст педагогічної виставки.

3. Аналіз плану роботи предметного методичного об'єднання (методоб'єднання вчителів початкових класів).

У групах проаналізувати роботу методоб'єднання за такою схемою-пам'яткою:

- а) доцільність вибору тематики засідання методичного об'єднання;
- б) вивчення якості знань, умінь і навичок учнів;

- в) впровадження досягнень педагогічної науки, передового педагогічного досвіду;
 - г) робота з молодими вчителями;
 - д) вивчення нормативних документів;
 - е) ознайомлення з новинками психолого-педагогічної і методичної літератури;
 - є) виготовлення наочних посібників.
- Завдання в парах: скласти тематику засідань предметного методоб'єднання (методоб'єднання вчителів початкових класів).

Підсумок заняття.

Оцінювання студентів.

Орієнтовний план-модельювання засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів у формі “Круглого столу” на тему “Розвиток навичок читання та формування читацької самостійності учнів початкових класів”

Хід проведення

1. Це засідання рекомендується проводити на базі школи, запросивши заступника директора з освітньої роботи, кращих вчителів початкових класів та 5-х класів.
2. Формується творча група із 5-7 студентів групи, які готують план роботи “круглого столу”, розподіляють запитання та готують список літератури для опрацювання студентами групи.
3. Орієнтований перелік питань на засідання “Круглого столу”:
 - 3.1. Різновиди читання, їх значення в забезпеченні перспективності навчання.
 - 3.2. Особливості читання відомого і невідомого текстів.
 - 3.3. Шляхи розширення поля читання, навчання миттєво розпізнавати слова і фрази.
 - 3.4. Локалізація читання та логічні наголоси.
 - 3.5. Розуміння слова, речення та прочитаного тексту.
 - 3.6. Інноваційні підходи до навчання учнів читанню.
 - 3.7. Шляхи формування читацької самостійності молодших школярів.
 - 3.8. Обговорення відкритих уроків за цією темою у вчителів, обмін досвідом.
4. Підсумок заняття. Вироблення рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми закладів освіти. Збірник матеріалів / Упор. Л.Келембет, О.Нижник, Г. Пониполяк. - Івано-Франківськ: ОІППО, 2002. - С 126-134.

2. Книга вчителя початкової школи: Довідково-методичне видання / Упоряд. Г.Ф. Древаль, А.М. Заїка. - Харків: ТОРСШГ ПЛЮС, 2006.-464 с.
3. Методична робота в школі / У поряд. М. Голубченко. - К.: Шкільний світ, 2007. - 128 с.
4. Онишків З.М. Основи школознавства / З.М. Онишків. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2003. - Тема 2.
5. Основні документи про організацію методичної роботи з педагогічними кадрами. - К.: Рад. школа, 1988. - 47с.
6. Семенюк Т.В. Розділ "Школознавство" // Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник / Т. В. Семенюк; За заг.ред. О.А.Дубасенюк. - Житомир: Житомир. держ.пед.ун-тет, 2001. - С. 141-184.
7. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором // В. О. Сухомлинський / Твори в 5 т. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С. 394-576.
8. Теоретичні основи педагогіки / За ред.. О.Вишневського. -Дрогобич, 2001. - С. 261-263.
9. Типове положення про атестацію педагогічних працівників України // Інформ. Збірник МОН. - 1994. - № 5-6.
10. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула. - К.: Академія, 2000. - С. 423-431.

ТЕМА 8

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ У РАМКАХ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Навчальні цілі:

Знати: інновації в Україні та за рубежом, їх класифікації.

Уміти: аналізувати, систематизувати, творчо використовувати інновації у сучасних закладах освіти.

Ключові слова: інновації, педагогічні інновації, технології, педагогічні технології, інноваційна спрямованість, педагогічна діяльність, освітній процес.

План

8.1. Інновації у сучасній початковій школі.

8.2. Передовий педагогічний досвід.

8.3. Сучасні початкові школи, які працюють за інноваційними методиками: «Джерельце», «Школа Радості», «Школа Святої Софії», «Школа Тривіта» Марії Чумарної» (м. Львів), «Школа Радості» (м. Стрий), «Веселкова школа» (Закарпатська область).

8.4. Специфіка освітнього процесу шкіл Дрогобиччини, які працюють за науково-педагогічним проектом «Інтелект України».

Короткі теоретичні відомості

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки і практики вивчення та впровадження нових методів навчання і виховання дітей.

Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, практичного навчання та стилю роботи вчителя з учнем. Відбором, теоретичним осмисленням, класифікацією педагогічних інновацій займається нова галузь педагогічного знання – ***педагогічна інновація*** (лат. innovation – оновлення, зміна). Її прогностичний розвиток, аналіз мають непересічну цінність для налаштованих на творчість педагогів.

Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами в суспільстві, глобальними проблемами. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є ***інноваційність*** – здатність до оновлення, відкритість до нового.

Сутність передового педагогічного досвіду, критерії його виділення.

Діяльність шкіл передового досвіду створюються за пропозицією педагогічної ради школи для вивчення та поширення передового педагогічного досвіду. Ці школи демонструють зразки освітньої роботи відвідувачам, організують розповіді керівників або кращих учителів про систему своєї роботи, забезпечують відвідування та обговорення уроків або виховних заходів зі слухачами, оформляють спеціальні буклети з описом передового досвіду.

Школи передового досвіду можуть зосереджуватися на вивченні сучасних досягнень науки, техніки, мистецтва, культури, педагогіки і

психології навчання, а також проблем наукової організації педагогічної праці та втілення їх у практику роботи учителів. У таких школах використовують практичні й теоретичні форми роботи з учителями.

Практичні заняття – відвідування уроків керівників шкіл, аналіз цих уроків з метою вивчення їх системи роботи, відвідування уроків молодих учителів директором школи, взаємо відвідування уроків учителями, консультації керівників школи, ознайомлення з творчою лабораторією керівника школи.

На теоретичних заняттях у школі передового досвіду спільно вивчають програми, підручники, методичні посібники, психолого-педагогічні вимоги до уроків, дидактичні принципи і шляхи їх реалізації; новини науково-методичної і психолого-педагогічної літератури та ін.

Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь і навичок, здобутих учителем у процесі навчально-виховної роботи. Педагогічний досвід учителя є підґрунтям, на якому зростає його педагогічна майстерність. Одночасно він є і джерелом розвитку педагогічної науки.

Здобуті під час навчання у вищих педагогічних закладах знання тільки у шкільній практиці стають гнучкими і глибокими, оптимізуючи педагогічні дії вчителя. У процесі педагогічної діяльності досвід осмислюється, оновлюється, спираючись на психолого-педагогічну науку.

Активізує і вивчення чужого досвіду, порівняння його з власним. Педагогічний досвід повинен відображатися в технології навчально-виховного процесу, виявленні взаємозалежності його компонентів.

Передовий педагогічний досвід – творче, активне засвоєння і реалізація вчителем у практичній діяльності засобів і принципів педагогіки з урахуванням конкретних умов, особливостей дітей, учнівського колективу і особи вчителя.

Новизна досвіду – це такий критерій, який дозволяє виділити передовий досвід з-поміж маси позитивного.

У педагогічній літературі виділяють такі показники, що характеризують новизну досвіду:

- 1) відкриття нових форм, методів, способів педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці і масовій практиці;
- 2) творча реалізація в досвіді нових теоретичних концепцій, ідей;
- 3) творче впровадження нових форм, методів, способів педагогічної діяльності з урахуванням місцевих умов;
- 4) раціоналізація окремих сторін педагогічної діяльності;
- 5) використання методичних рекомендацій, розроблених вченими, методистами, кращими вчителями;
- 6) оптимальна організація педагогічної діяльності, яка служить зразком для оточуючої практики.

Експериментальний педагогічний майданчик. Відповідно до “Положення про експериментальний педагогічний майданчик” (1993) такі майданчики створюють для реалізації педагогічних ініціатив, спрямованих на оновлення змісту, впровадження принципово нових технологій у практику закладів освіти. Ініціатором створення може бути будь-яка особа чи заклад освіти.

Творчі звіти вчителів – використовують перед атестацією педагогічних працівників. Звітуючи на педагогічній раді, вчитель ділиться своїми знахідками, методичними доробками, знайомить інших учителів з технологією власного досвіду.

Тижні педагогічної майстерності – це своєрідний звіт досвідчених вчителів, вчителів-методистів, старших вчителів про свою роботу. В програму тижня входить: проведення відкритих уроків, позакласних виховних заходів майстрами педагогічної праці, виставка наочних посібників, дидактичного матеріалу, учнівських зошитів, творчих робіт учнів. Завершує методичний тиждень підсумкова конференція.

Методичні оперативки проводяться з метою підвищення наукового рівня педагогічної роботи, попередження можливих помилок, виправлення допущених недоліків у роботі. Змістом їх роботи є ознайомлення вчителів з новими досягненнями в педагогіці, психології, методиках викладання, з передовим педагогічним досвідом, з новими наказами, методичними листами Міністерства освіти і науки, з результатами перевірки стосовно дотримання в школі єдиного мовного режиму, ведення класних журналів і ін.

Мікрогрупа – це колективна форма методичної роботи, до складу якої входять люди, об'єднані виключно на добровільній основі, і критерієм такого об'єднання є їх психологічна сумісність, інтерес до однієї педагогічної проблеми. Такі групи утворюються тоді, коли потрібно освоїти певну концепцію, теорію, методику.

Ініціативні групи утворюються на час проведення великих методичних заходів (педагогічної ради, педагогічних читань, конференцій тощо). Зміст роботи ініціативної групи педагогів полягає у вивченні стану конкретної проблеми навчально-виховної та методичної роботи, узагальненні думок та виробленні рекомендацій, підготовці проекту рішень, а в ході проведення самих заходів – в організації дискусії.

Мозковий штурм, методичний ринг організовується з метою термінового розв'язання складної навчально-методичної проблеми. Особливістю його є максимальна концентрація уваги педагогів на даній проблемі, активна участь всіх учасників в її обговоренні.

Методичний фестиваль – це колективна форма пропаганди передового педагогічного досвіду, це разовий багатоплановий захід, сценарій якого залежить від мети проведення, рівня підготовленості педагогічних та методичних працівників.

Педагогічний КВК проводиться за традиційним сценарієм на педагогічну тематику, сприяє активізації масових та індивідуальних форм методичної роботи, особливо в період підготовчої роботи.

На Львівщині теж функціонують школи у напрямку „Індивідуалізація освітнього процесу у системі розвивального навчання” в рамках канадсько-української програми „Лицем до дитини”. Це „Школа радості” (м.Львів, вул. Пулюя, 10), „Дивосвіт” (м.Львів, вул. Трильовського, 24), „Малюк” (м.Львів, вул. В.Великого, 41/а), „Любисток” (м.Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 15/а).

У „**Школа радості**” (директор – Л.Чуба) творчість дня починається з Куточка ранкової зустрічі. За 15-20 хв до початку занять діти на м’яких ковриках зустрічаються, малюють, пишуть листи до батьків, Святого Миколая, друзів, до вчителя. У 3-4 класах із цих творів роблять книжки-саморобки, використовують їх на заняттях.

Діти на ковриках сидять інколи і під час занять (півколом), вирішують проблеми, складають цікаві історії, казки, тобто роблять подорожі до Країни фантазій. Навчання на уроках відбувається через гру. Улюблені іграшки дітей і казкові персонажі приходять у гості, приносять у загадкових конвертах цікаві завдання та листи. Тоді ручка перетворюється на чарівну паличку, а самі діти – на чарівників. Вони складають казки, пишуть твори, роблять збірки казок. Часто в класі свято, поетичні хвилинки. На уроках застосовуються ігри, відгадуються загадки, кросворди, складаються оповідання в групах. Дають творчу домашню роботу.

Особливістю визначається і Львівська державна комунальна середня загальноосвітня школа І ступеня „**Джерельце**”, яка знаходиться на вул. Ак.Сахарова, 80. Уся робота цієї школи спрямована на розвиток особистості школяра.

Принципами роботи школи є:

- підхід, центрований на дитині – основний методичний прийом;
- творча діяльність дитини – запорука найбільш повного задоволення потреб;
- не давати знання в готовому вигляді, а вчити дитину вчитися, забезпечуючи радість спілкування, радість пізнання, радість творчості і радість успіху.

Школа „Джерельце” – це школа самопізнання, саморозвитку і самореалізації.

Крім предметів державного компоненту, учні школи вивчають музикознавство, пізнають світ, іноземну мову, основи театрального мистецтва, хореографію, уроки мислення, економіку та історію. У другій половині дня проходять заняття за інтересами: шахи, театр, танці, малювання, музична студія, хор, вокал і карате. Школа закінчує роботу о 18. 30 годин.

Цікаву „**Веселкова технологія**” започаткували учителі Довжанської СЗШ І-ІІІ ступенів Іршавського району, що на Закарпатті. Детальний аналіз науково-

педагогічної, науково-психологічної та методичної літератури засвідчує, що такі методи „Веселкової технології”, зокрема метод арт-терапії та кінестетичний метод, інтегровані уроки, є вартісними і їх впровадження – це шлях до модернізації сучасної початкової освіти

„Веселкова технологія” пропонує інтеграцію предметів як гуманітарно-естетичного напрямку, так і математично-природознавчої освіти у початковій школі. Відповідно до світових стандартів освіти та розроблення державних стандартів природничо-математичної освіти в Україні доцільно будувати на філософському підході до інтеграції різнорідних знань, поглядів на людину і суспільство, гуманізації та гуманітаризації освіти. Цього потребує і завдання формування планетарного мислення сучасної людини.

Школа „Джерельце” – це школа самопізнання, саморозвитку і самореалізації. *Режим дня:* 8.30. – 9.00 – ранкова зустріч, аромотерапія; 9.00 – 9.45 – перший урок; 9.50 – 10.35 – другий урок; 10.40 – 11.25. – обід; 11.45 – 12.30 – прогулянка „Пізнай світ”; 13.10 – 13.45 – третій урок; 14.00 – 14.45 – обід, прогулянка. У другій половині дня проходять заняття за інтересами: шахи, театр, танці, малювання, музична студія, хор, вокал і карате. Школа закінчує роботу о 18. 30 год.

Варто зазначити, що, крім предметів державного компоненту, учні школи вивчають музикознавство, пізнай світ, іноземну мову, основи театрального мистецтва, хореографію, уроки мислення, економіку та історію. Важливе місце займають уроки мислення, уроки творчості, уроки фантазії тощо, на яких використовується метод арт-терапії.

Педагогічні інновації, зокрема й метод арт-терапії знаходить своє втілення й у багатьох інших школах України. Зокрема ці ідеї набули актуальності в одній із авторських львівських шкіл – *школі Марії Чумарної*.

Так, авторська концепція школи передбачає вивчення історії рідного краю на казковому, міфологічному, фольклорному матеріалі, використання багатющого скарбу української культури. Вона приділяє найбільшу увагу формуванню духовного та фізичного здоров'я дитини шляхом гармонійного пізнання світу і свого місця в ньому через рідну мову і всебічний розвиток творчості на основі природно-звичаєвого календаря українців.

Школа М.Чумарної працює як науково-методична лабораторія. Навчальна програма формується на поєднанні природного і звичаєвого календарів. Казка вивчається як своєрідний код до розшифрування своєї ідентичності, розуміння власного „Я” у контексті єдиного організму, яким є народ.

У школі працюють за програмами „Світовид”, „Українська казка”, „Живе слово”, що сприяє становленню цілісного світогляду дітей. Інші передбачені базовим рівнем освіти в Україні предмети вивчаються за програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України для всіх загальноосвітніх шкіл.

Програма вводить дітей у світ казки послідовно за системою, що усталася в українській етнопедагогіці: космологічні казки (про закони створення Всесвіту, утвердження законів Правди і Добра, байки про тварин, притчі тощо). Уроки „Української казки” – це уроки образотворення і словотворення, на яких важливе місце займають приємні мелодії пісень.

В авторській школі широко використовують уроки внутрішнього бачення, на яких діти вчаться відчувати і слухати себе, свій внутрішній світ. Вони малюють під музику із заплющеними очима, інтуїтивно, „зчитуючи” із підсвідомості голоси і барви внутрішнього світу, а потім розплющують очі, розмальовують і дають назву своєму творові. Це теж є своєрідний елемент досліджуваного методу арт-терапії.

На уроках природи діти вчаться вслуховуватися в голоси живого світу: гомін вітру й шелест дерев, щебет птахів і власні відчуття. Це уроки спостережень за кольорами осіннього листя, трави, неба і малювання під грамзапис із цими звуками на природі, спостереження за дозріванням плодів і відмиранням літніх барв.

Цікаво, що учителі у цій школі самі визначають, коли треба оголосити перерву. Кожен клас працює за своєю програмою, кожна дитина – згідно зі своїм біоритмом. Крім загальної, діти здобувають у школі й музичну освіту. М.Чумарна переконана, що всі діти є талановитими від природи, а завдання учителя лише допомогти їм розвинути свій талант

Сьогодні ми стикаємося із недосконалістю навчальних програм, підручників, педагогічною малограмотністю батьків, низькою психологічною підготовленістю дітей до шкільного навчання, недостатнім забезпеченням відповідною методичною літературою.

Впровадження педагогічних технологій у початкову школу є на сьогоднішній день важливим шляхом здійснення особистісно-орієнтованого навчання та виховання молодших школярів.

Завдання для самостійного пошуку

Репродуктивний рівень:

1. Дайте визначення понять: «інновації», «педагогічні інновації», «технології», «педагогічні технології», «інноваційна спрямованість», «педагогічна діяльність», «освітній процес».
2. Розкрийте основні види інновацій в освіті.
3. Накресліть шляхи впровадження педагогічних інновацій в практику.

Частково-пошуковий рівень:

1. Обдумайте у парах «Чи хотіли б ви працювати в одній із проаналізованих шкіл Львівщини чи Закарпаття, які працюють за інноваційною методикою. Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Доберіть бібліографію до цієї теми, складіть анотації.
3. Підготуйте реферати, співдоповіді та повідомлення на теми:
 - а) Сутність освітніх інноваційних процесів.
 - б) Види освітніх інновацій у початковій школі.

4. Розв'яжіть тестові завдання:

Тестові завдання:

1. Назвіть педагога-новатора, темою досвіду якого є використання диференційованого підходу до учнів на уроках в 1 -4 класах.

1. В.Шаталов.
1. В.Сухомлинський.
2. С.Лисенкова.
3. С.Логачевська.
4. Ш.Амонашвілі.

2. Виберіть відповідь, у якій названо форми впровадження в практику передового педагогічного досвіду.

1. Методичні об'єднання вчителів, школи передового педагогічного досвіду, конференції, семінари.
2. Бесіди, лекції, розповіді, відеозаписи уроків, журнальні статті.
3. Тижні педагогічної майстерності, плакати, буклети, книги, перегляд діа - і кодозаписів.
4. Книги, статті з досвіду роботи.
5. Кінофільм з досвіду роботи.

3. У чому суть процесу створення передового педагогічного досвіду?

1. У підготовці методичних рекомендацій щодо впровадження в практику досвіду роботи конкретного вчителя чи групи вчителів.
2. У створенні школи передового педагогічного досвіду.
3. У впровадженні в практику роботи ідей педагогічної науки.
4. У впровадженні в практику роботи педагогічного досвіду вчителя-новатора.
5. Правильної відповіді немає.

4. Виберіть відповідь, у якій правильно названо послідовність вивчення передового педагогічного досвіду.

1. Теоретична підготовка, визначення педагогічної проблеми та об'єкта для вивчення досвіду, попереднє вивчення досвіду, основне вивчення досвіду.
2. Попереднє вивчення досвіду, основне вивчення досвіду, визначення провідних ідей досвіду, оцінка перспективності досвіду.
3. Формулювання педагогічної проблеми та об'єкта вивчення досвіду, попереднє вивчення, теоретична підготовка, основне вивчення досвіду, визначення провідних ідей досвіду.
4. Теоретична підготовка, попереднє вивчення досвіду, основне вивчення досвіду, опис досвіду, вироблення методичних рекомендацій.
5. Визначення об'єкта для вивчення досвіду, попереднє вивчення досвіду, основне вивчення досвіду, опис досвіду, вироблення методичних рекомендацій.

4. На які види поділяють передовий педагогічний досвід у залежності від характеру його новизни?

1. Раціоналізаторський і колективний.
2. Новаторський і індивідуальний.
3. Зразковий, раціоналізаторський, дослідницький.
4. Локальний і комплексний.
5. Дослідницький, комплексний, локальний.

Творчий рівень

1. Через мультимедійний проектор висвітліть питання для дискусії, утворіть три робочі групи студентів, кожна з яких обирає свій варіант; у групах подана відповідна пам'ятка – алгоритм дій. Питання для дискусії:

- «Школа під блакитним небом» В.Сухомлинського;
 - «Школа життя» Ш.Амонашвілі;
 - Частково-предметні технології шкіл Львівщини;
 - Частково-предметні технології шкіл Закарпаття.
2. У групах розробіть модель школи майбутнього (2020 р.), використовуючи основні ідеї Концепції «Нова українська школа» у вигляді презентації.
3. Виконайте та захистіть *творчий проект*, користуючись нижче поданою інформацією.

Інформація про виконання творчого проекту

Виконання цього виду роботи сприяє закріпленню, поглибленню й узагальненню знань, одержаних у процесі навчання, виробленню умінь застосовувати ці знання при аналізі й характеристиці педагогічних об'єктів та явищ. Такий проект передбачає:

- аналіз актуальних освітніх, психолого-педагогічних проблем;
- аналіз і характеристику інноваційних педагогічних систем;
- аналіз комплексу науково-методичних проблем і явищ педагогічної (управлінської) теорії та практики (досвіду вчителів-практиків своєї школи, району, міста).

Творчий проект (творча робота) – це результат процесу моделювання діяльності учасників освітнього процесу освітньої установи в умовах реформування загальної середньої освіти. Творчий проект може бути представлений у вигляді: авторської програми розвитку загальноосвітньої школи; моделі управління навчальним закладом; системи методичної роботи школи тощо.

Творчий проект складається з двох частин: пояснювальної записки та комплексу текстового, графічного або ілюстративного матеріалу. Загальні вимоги до пояснювальної записки: чіткість та логічна послідовність викладу матеріалу, стислість та ясність формулювання творчого задуму проекту.

Текстовий матеріал пояснювальної записки повинен бути оформлений відповідно до чинних стандартів.

Критерії оцінювання творчого проекту:

- актуальність теми;
- ступінь вирішення поставленої задачі;
- ступінь самостійності розробки;
- можливість використання в роботі установ освіти.

4. Підготуйте портфоліо педагогічного досвіду педагога, скориставшись орієнтовною схемою.

Орієнтовна схема складання портфоліо педагогічного досвіду педагога

Портфоліо – сучасна форма презентації педагогічного досвіду. За останні півтора десятиліття досить помітне місце у педагогічному словнику посіло поняття «портфоліо». Воно прийшло до освітньої галузі із політики та бізнесу, теорії менеджменту (метод портфоліо – performance portfolio or portfolioc assessment).

Складники портфоліо:

1. Папка для важливих справ, документів.

2. Набір документів, зразків робіт, фотографій та ін., які дають уявлення про запропоновані працедавцеві (замовникові) можливості, послуги спеціаліста, про його досвід в обраному напрямку

Під час підготовки портфоліо слід пам'ятати про те, що кожен окремий матеріал слід датувати, бажано вносити матеріали за час, що минув з моменту попередньої атестації. Використання педагогічного портфоліо як звітнього документа педагога істотно полегшує діяльність методиста навчального закладу, якому необхідно здійснювати аналіз роботи педагогів, оцінювати отримані результати, створювати умови для підвищення професіоналізму педагогів, готувати їх до процедури атестації тощо. На початку навчального року бажано погодити з головами методичних комісій навчального закладу набір обов'язкових розділів та розділів за вибором для портфоліо педагогів, визначити терміни роботи над ним, форму презентації та довести спільне рішення до відома усіх педагогів.

Протягом навчального року педагоги працюють над своїм портфоліо. Роботу можна обговорювати на методичних комісіях, під час індивідуальних консультацій з фахівцями з окремих проблем тощо. Коментар до портфоліо має бути вдумливим, таким, що відображає власні думки педагога відносно його діяльності, дає повну картину творчого зростання педагога. У документах збираються матеріали, що регламентують роботу педагога. У творчому досвіді представлені збірки різних творчих, проектних,

дослідницьких робіт педагога, опис його авторських методик, розробок, програм; а також дані про основні напрямлення його творчої активності, участі в наукових конференціях, конкурсах, педагогічних читаннях, проходження курсів підвищення кваліфікації; карта творчого зростання та ін.

У діагностиці успішності педагога містяться результати оцінки і самооцінки педагога: особистості викладача, педагогічної діяльності, педагогічного спілкування, якості освітнього процесу (аналіз роботи в міжтестастійний період: зрізи знань, підсумки успішності, навчальне навантаження педагога, програмний банк, використання сучасних технологій, результати олімпіад, перспективний план кабінету (майстерні, лабораторії)).

Відгуки включають характеристики ставлення педагога до різних видів діяльності, які представлені адміністрацією, колегами, батьками, а також самоаналіз діяльності педагога: відгук про творчу роботу, виступи на міських методичних секціях, педагогічних читаннях, педрадах тощо, рецензії на статті, методичні бюлетені про проведені відкриті уроки, висновки про якість виконаної роботи (творчої, дослідницької), резюме, підготовлене педагогом, з оцінкою власних професійних досягнень.

Підходи до побудови портфоліо можуть бути всілякими залежно від індивідуальних особливостей педагога. Важливо, щоб він проаналізував свою роботу, власні успіхи, узагальнив і систематизував педагогічні досягнення, об'єктивно оцінив свої можливості та побачив способи подолання труднощів і досягнення вищих результатів.

Електронне портфоліо – це програмно-методичний комплекс, який акумулює в собі створені комп'ютерні засоби навчання, розподілені інформаційно-навчальні ресурси, нормативні документи, результати педагогічного досвіду й досягнень педагога та його учнів; це творча форма контролю, яка допомагає педагогові керувати процесом своєї діяльності, його легко створювати, редагувати, доповнювати, компактно зберігати, зручно переносити, здійснювати швидкий пошук документів та в привабливій формі презентувати свою діяльність.

Приклади *структури педагогічного портфоліо*:

1. Титульна сторінка.
2. Мета портфоліо.
3. Творчий звіт.
4. Методичні розробки занять.
5. Методичні доповіді.
6. Матеріали позааудиторних заходів.
7. Друковані роботи.
8. Матеріали саморозвитку.
9. Матеріали проведених виховних годин.
10. Матеріали дослідницької діяльності студентів.
11. Винагороди і досягнення.

Колеги, експерти тощо зможуть ознайомитися з вашою роботою завдяки портфолію. Портфолію набагато докладніше та ґрунтовніше, ніж резюме. У ньому педагог зможе відобразити усі свої професійні досягнення, показати знання і навички, рівень володіння методикою і навіть сучасними інформаційними технологіями.

2. Проаналізуйте педагогічні ситуації (Кузьмінський А.), Вовк Л., Омеляненко В. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. – К.: Знання-Прес, 2003. – Т. 24.)

Педагогічні ситуації

Ситуація 9

У школі працювали кілька досвідчених учителів. Директор і завуч ставили їх у приклад іншим учителям. Але уроків цих учителів не відвідували. При цьому аргументували: «Ми віримо в їх педагогічну майстерність і відповідальність».

Як ви оцінюєте такий підхід адміністрації школи до оцінювання діяльності досвідчених колег? Із запропонованих альтернативних відповідей оберіть правильну, аргументуючи помилковість інших.

1. Якщо керівництво школи впевнено у достатньо високому рівні майстерності окремих учителів, знаючи їх виключну відповідальність за організацію освітнього процесу з учнями, то справді їхні уроки можна й не відвідувати Керівництво загальноосвітніми освітніми закладами.

2. Подібна позиція адміністрації школи помилкова, оскільки сприяє формуванню у педколективі культу обраних, «безгрішних». Це веде і до появи нездорових взаємин у педагогічному колективі.

3. Уроки всіх учителів без виключення необхідно відвідувати за графіком.

4. Не варто залишати когось з учителів поза контролем. Директору школи або завучу необхідно без попередження відвідувати уроки всіх вчителів, у тому числі й досвідчених, щоб таким чином перевіряти високий рівень їх готовності до педагогічної діяльності.

5. Правильної відповіді немає.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти / Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyy-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/>
2. Закон України «Про освіту»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://>

zakon. rada. hov. ua / laws / show / 2145-19.

3. Концепція Нова українська школа: Режим доступу / <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkol>
4. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. – К.: ІЗИН, 1998. – 204 с.
5. Вишневський О.І. Теоретичні основи педагогіки / О.І. Вишневський, О.М.Кобрій, М.М. Чепіль – Дрогобич, 2001.
6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 134 с.Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремінь. – К.: Юрінколм Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Матвієнко О.В. Практикум з курсу «Теорія виховання» / О.В. Матвієнко. – К.: Стіло, 2001. – 256 с.
8. Мороз О.Г., Перші кроки до майстерності / О.Г. Мороз, В.Л. Омеляненко. – К., 2012. – 170 с.
9. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – С. 91 – 107.
10. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
11. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю.Руденко. – К.: Видавництво ім. О.Теліги, 2003. – 328 с.
12. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2007. – грудень. – С. 5-8.
13. Семенюк Т.В. Розділ “Школознавство” // Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навчальний посібник / Т.В.Семенюк; За заг.ред. О.А.Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ.пед.ун-тет, 2001. – С. 141-184.
14. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа // Твори в 5 томах. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 31 -40.
15. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Твори в 5 т. - К.: Рад. школа, 1975. - Т. 4. - С 394-576.
16. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: В 5 т. – К., 1977. – Т.2. – С. 2-59.
17. Теслюк В.М. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб./ В.М. Теслюк, П.Г. Лузан. – НАККіМ, 2012. – 304 с.Типові освітні програми для 1-4 класів. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 392 с.
18. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність у початковій школі. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання педагогіки початкової освіти як науки.
2. Зв'язок педагогіки початкової освіти з іншими науками – психологічними, філософськими, медичними, гуманітарними.
3. Нова українська школа: реалії та перспективи.
4. Опорні заклади освіти.
5. Освіта осіб з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання.
6. Складники та рівні освіти в умовах реформування.
7. Типові освітні програми для початкової школи («НУШ – 1», «НУШ – 2»).
8. Альтернативні програми для початкової школи («Інтелект України», «На крилах успіху», «Росток», «Розвивальне навчання», «Вальдорфська педагогіка», «Освіта для життя» та ін.).
9. Специфіка науково-педагогічного проекту «Інтелект України».
10. Цінності Нової української школи. Формування ключових компетентностей у рамках Нової української школи.
11. Шляхи реформування змісту початкової освіти у сучасних школах України.
12. Матеріально-технічне забезпечення у сучасних школах України.
13. Інтеграція та диференціація Нової української школи.
14. Сутність дитиноцентризму у Новій українській школі.
15. Сучасні форми організації освітнього процесу у сучасній початковій школі.
16. Нестандартні уроки у початковій школі. Роль інтегрованих уроків в освітньому процесі сучасної початкової школи.
17. Колективна, індивідуальна, парна, групова, кооперативно-групова форми навчання у початковій школі.
18. Традиційні та нетрадиційні методи навчання у початковій школі.
19. Елементи створення ситуації успіху у сучасній початковій школі.
20. Нові форми проведення батьківських зборів у Новій українській школі.
21. Зміст та форми проведення методичної роботи у початковій школі.
22. Атестація та підвищення кваліфікації педагогічних працівників початкової школи відповідно до Закону України «Про освіту».
23. Сертифікація педагогічних працівників відповідно до Закону України «Про освіту».
24. Моральні якості вчителя початкової школи у Новій Українській школі.
25. Професійна модель сучасного учителя початкової школи.
26. Система актуальних виховних завдань в освітньому процесі початкової школи.
27. Система цінностей сучасного українського виховання.
28. Роль церкви, сім'ї, громадськості у вихованні учнів початкової школи. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у вихованні учнів молодшого шкільного віку.

29. Духовно-моральне виховання учнів початкової школи. Виховання спільноти у Новій українській школі.
30. Патріотичне, моральне, естетичне, родинне, валео-екологічне виховання учні початкової школи.
31. Передовий педагогічний досвід.
32. Сучасні початкові школи, які працюють за інноваційними методиками: «Джерельце», «Школа Радості», «Школа Святої Софії, «Школа Тривіта» Марії Чумарної» (м. Львів), «Школа Радості» (м.Стрий), «Веселкова школа» (Закарпатська область).
33. Специфіка освітнього процесі шкіл Дрогобиччини, які працюють за науково-педагогічним проектом «Інтелект України».
34. Передовий педагогічний досвід вчителя-майстра.
35. Інноваційна діяльність сучасних початкових шкіл.

**ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСІЙНОЇ РОБОТИ З ТЕМ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»**

1. Розкрити особливості сучасної початкової освіти.
2. Підготувати доповідь на тему «Роль педагога у Новій українській школі».
3. Підготувати доповідь на тему «Складники професійної майстерності вчителя початкової школи».
4. Підготувати відеоматеріали з теми «Формування особистісних та професійних якостей учителя початкової школи».
5. Підготувати відеоматеріали з теми «Напрями професійної підготовки вчителя початкової школи у світлі вимог сьогодення».
6. Підготувати доповідь на тему «Педагогічна техніка як елемент педагогічної майстерності учителя початкової школи».
7. Підготувати доповідь на тему «Культура професійного мовлення вчителя початкової школи».
8. Підготувати відеоматеріали з теми «Матеріально-технічна база сучасної початкової школи».
9. Підготувати відеоматеріали з теми «Шляхи підвищення професійної майстерності вчителя початкової школи».
10. Підготувати відеоматеріали з теми «Інтегрований урок у сучасній початковій школі».
11. Підготувати відеоматеріали з теми «Освітній процес за альтернативними програмами для початкової школи».
12. Підготувати доповідь на тему «Порівняльний аналіз чинних навчальних програм: Нова українська школа (за О. Савченко та Р. Шиян)».
13. Підготувати відеоматеріали з теми «Побудова педагогічної взаємодії на принципах педагогіки толерантності у сучасній початковій школі».
14. Підготувати доповідь на тему «Специфіка освітнього процесу у сучасній початковій школі за науково-педагогічним проектом «Інтелект України».
15. Підготувати доповідь та відеоматеріали на тему «Передовий педагогічний досвід вчителя-майстра у Новій українській школі».
16. Підготувати доповідь та відеоматеріали на тему «Інноваційна діяльність сучасних початкових шкіл у Новій українській школі».
17. Визначити суть та функції методичної роботи в школі.
18. Охарактеризувати основні напрями методичної роботи.
19. Проаналізувати основні форми методичної роботи в школі.
20. Висвітлити суть індивідуальної форми методичної роботи (самоосвіта, стажування тощо).
21. Охарактеризувати колективні й групові форми методичної роботи (методична рада, методоб'єднання вчителів, взаємовідвідування уроків тощо).
22. Окреслити нетрадиційні форми методичної роботи в сучасній школі.

23. Виокремити періодичність проходження підвищення кваліфікації кожного педагога, незалежно від закладу, в якому він працює.
24. Визначити мету проведення атестації педагогів.
25. Визначити мету проведення сертифікації педагогів.
26. Обґрунтувати, що вчитель є основною рушійною силою інноваційної діяльності в освіті.
27. Проаналізувати складники інноваційного потенціалу педагога.
28. За допомогою таблиці описати відмінність передового педагогічного досвіду і масового.
29. Окреслити напрями вивчення передового досвіду вчителя початкових класів.
30. Змодельовати критерії готовності вчителя чи педагогічного колективу до інноваційної діяльності у Новій українській школі
31. Охарактеризувати критерії педагогічних інновацій, якими визначається інноваційна спрямованість роботи вчителів: новизна, оптимальність, результативність та ефективність, можливість творчого застосування в масовому досвіді.
32. По пам'яті скласти схему-опору методичної роботи з вчителями в школі.
33. Проаналізувати стан і перспективи розвитку освіти у провідних розвинених країнах світу та Україні (спільне і відмінне).
34. Провести огляд державних документів в галузі освіти з питань реформування освіти в Україні.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

1. Роль педагога у Новій українській школі.
2. Складники професійної майстерності вчителя початкової школи.
3. Особистісні та професійні якості учителя початкової школи.
4. Напрями професійної підготовки вчителя початкової школи у світлі вимог сьогодення.
5. Педагогічна техніка як елемент педагогічної майстерності учителя початкової школи.
6. Культура професійного мовлення вчителя початкової школи.
7. Матеріально-технічна база сучасної початкової школи.
8. Шляхи підвищення професійної майстерності вчителя початкової школи.
9. Інтегрований урок у сучасній початковій школі.
10. Освітній процес за альтернативними програмами для початкової школи.
11. Чинні навчальні програми для початкової школи: Нова українська школа (за О. Савченко та Р. Шиян).
12. Альтернативні програми для початкової школи («На крилах успіху», «Росток», «Розвивальне навчання», «Вальдорфська педагогіка», «Освіта для життя» та ін.).
12. Специфіка освітнього процесу у сучасній початковій школі за науково-педагогічним проектом «Інтелект України».
13. Атестація у зростанні професійної майстерності вчителя.
14. Сертифікація у зростанні професійної майстерності вчителя
15. Новаторство і шкільна практика.
16. Клас-кабінет – творча лабораторія вчителя.
17. Учитель-новатор, основні складники його досвіду.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ПОДАНИМИ ТРЬОМА РІВНЯМИ СКЛАДНОСТІ

1. *Репродуктивний рівень* – перевіряється рівень сформованості вмінь підбирати бібліографію до відповідної теми, добирати цитати, міркування педагогів, офіційних документів.

2. *Частково-пошуковий рівень* – перевіряється рівень написання рефератів і повідомлень; розв'язування педагогічних задач, тестових завдань.

3. *Творчий* – перевіряється рівень сформованості вміння підбирати, проектувати і моделювати педагогічні ситуації, опорні схеми, складати словники педагогічних термінів з відповідної теми на основі аналізу літератури, конструювання власних дефініцій, проведення у формі ділової гри занять.

